

SATURS

Reformu gads	2
Padomes ziņojums	4
Personāla politika	6
Komisijas darbības finansiālais nodrošinājums	7
Būtiskākās izmaiņas normatīvajā bāzē finanšu krīzes pārvarēšanas periodā	10
Licencēšana	12
Uzraudzības reforma	12
Banku darbības rezultātu monitorings	13
Jauni instrumenti intensīvākai uzraudzībai	13
Klātienes pārbaudes kredītiestādēs	14
Kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības	15
Apdrošināšanas sabiedrības	15
Ieguldījumu pārvaldes sabiedrības	15
Valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītāji	16
Privātie pensiju fondi	16
Ieguldījumu pakalpojumu sniedzēji	16
Regulētajā tirgū iekļauto finanšu instrumentu emitenti	16
Finanšu instrumentu tirdzniecība	16
Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana	17
Informācijas sistēmu drošības uzraudzība	17
Klientu sūdzību izskatīšana	17
Starptautiskā sadarbība	18
Garantiju fondu darbība	19
2010. gada svarīgākie uzdevumi	21
Komisijas struktūra	22

Reformu gads

2008. gadā mainījās Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (Komisija) vadība, kura, saskaroties ar globālo finanšu krīzi, sāka finanšu sektora uzraudzības reformu un turpināja to arī 2009. gadā.

2009. gads Latvijā banku sektoram bija īpaši smagu pārbaudījumu gads – finanšu resursu sadārdzināšanās, strauji augoši kavētie kredīti un banku gada zaudējumu apmērs, kas 2009. gada beigās sasniedza 773 miljonus latu un bija līdz šim lielākais banku zaudējumu apmērs atjaunotās Latvijas valsts vēsturē. Jāsecina, ka šādu situāciju izraisīja gan kredītņēmēju pārmērīgais optimisms, izvērtējot spējas atmaksāt kredītus, gan arī banku agresīvā kredīšanas politika "treknajos gados".

Ņemot vērā minēto, Komisija noteica Latvijas bankām pienākumu 2009. gadā veikt kapitāla palielināšanu kopumā gandrīz par miljardu latu – 998 miljoniem latu –, un gada beigās Latvijas banku vidējais kapitāla pietiekamības rādītājs sasniedza 14.5% (minimālais normatīvs ir 8%), kas ir augsts rādītājs šādos apstākļos. Gadu beidzot, jau varēja teikt, ka savā ziņā pārbaude ar iepriekšējo gadu nepārdomātas riskēšanas sekām ir izturēta, jo starptautiskā aizdevuma ietvaros rezervētie līdzekļi finanšu sektora stabilizēšanai 2009. gadā netika izmantoti. "Drošības spilvens" joprojām ir savā vietā.

Šis darba posms bijis zīmīgs ar jaunām iniciatīvām par banku uzraugu lomu un atbildību globālo izaicinājumu pasaulē. Šogad starptautiskā līmenī tika atzīts, ka ekonomikas izaugsmes periodā īstenotā pieeja finanšu institūciju un īpaši banku uzraudzībai ir bijusi nepilnīga, tāpat viedoklis, ka "brīvais tirgus pats visu noregulēs", ir cietis fiasko. Tāpēc ir iesāks ilgttermiņa darbs pie līdzšinējās uzraudzības sistēmas reformēšanas vispirms jau Eiropas Savienības (ES) līmenī, kurā aktīvi iesaistīti arī Komisijas eksperti. Nešaubīgi, ka Eiropas ekonomiskajā telpā turpmāk būs stingrāks regulējums tieši banku nozarē, piemēram, 2009. gadā Komisija izstrādāja un ieviesa "Normatīvos noteikumus par atalgojuma politikas pamatprincipiem", kuri paredz bankām pienākumu ievērot tādu atalgojuma politiku, kas neveicinātu vien īstermiņa peļņu un negatīvas sekas nākotnē. Ņemot vērā, ka šīs krīzes pārvarēšanai tika izmantoti daudzu valstu budžeta līdzekļi nepieredzēti lielos apmēros un tādējādi tika ietekmēta valstu ekonomiku dzīvotspēja, gan šobrīd, gan turpmāk ir nepieciešams strādāt pie izmaiņām normatīvajā bāzē, kas regulē finanšu un kapitāla tirgu.

Izvērtējot sektora gaidāmos ekonomiskos rādītājus pēc 2009. gada straujās ekonomiskās lejupslīdes valstī, jāsecina, ka kopumā Latvijas banku sektors nevarēs atgūt pelnītspēju, pirms neatsāksies būtiska ekonomikas izaugsme. Visticamāk, 2010. gads vēl būs tikai pārformēšanās gads, jo Latvijas ekonomikā nav vērojamas tik dziļas strukturālas izmaiņas, lai sāktos ilgtspējīga izaugsme. Iespējams, 2010. gadā ir sagaidāms mazāks ekonomikas sarukums, nekā bija plānots, bezdarba rādītāju neliels samazinājums un pakāpeniska izaugsme ar eksportu saistītajās nozarēs, taču bez straujākas ekonomikas atlabšanas un jaunu darba vietu radīšanas nevar gaidīt kredīšanas pieaugumu. Tādējādi kredīšanas apmēri Latvijā vismaz līdz 2010. gada nogalei varētu saglabāt lejupejošo tendenci, gan ar mazāku krituma tempu nekā iepriekš, savukārt uzņēmējiem bez kredītiem ir daudz grūtāk atsākt un attīstīt savu biznesu. Pamatoti būtu uzskatīt, ka privātpersonu hipotekārājā kredīšanā pieaugums sāksies vēlāk un lēnākā tempā nekā uzņēmumu kredīšanā. Šis process nav atkarīgs tikai no banku gribas un iespējām kreditēt. Cilvēkiem ir jābūt drošības sajūtai par savu darba vietu un pārliecībai par rītdienu.

2010. gadā bankām vēl nāksies veidot uzkrājumus nedrošajiem parādiem un daļa banku turpinās strādāt ar zaudējumiem, kaut arī jau 2009. gada nogalē bija vērojama pozitīva tendence – vairāk par 90 dienām kavēto kredītu pieauguma temps mazinājās. Tas ļauj cerēt, ka 2010. gadā parādnieku skaits pamazām saruks, māsaimniecību bilances sakārtosies un bankām nebūs tik strauji jāpalielina uzkrājumu apmērs. 2010. gada sākuma sezonāli izlīdzinātie dati Latvijā rādīja cerīgu 0.3% iekšzemes kopprodukta pieaugumu pirmo reizi kopš 2007. gada beigām, kā arī bija vērojama mazumtirdzniecības pakāpeniska izaugsme. 2010. gada pirmajā ceturksnī, īpaši aprīlī, nodokļu ieņēmumi valstī pārsniedza plānotos apmērus. Banku sektors, 2009. gadā ievērojami nostiprinājās kapitālu un nodrošinājās likviditāti, 2010. gada pirmo ceturksni beidza ar ziņu, ka piesaistīto noguldījumu atlikums banku sektorā ir sasniedzis pirmskrīzes periodu, t.i., 2008. gada septembra apmēru, un 2010. gada aprīlī jau otro mēnesi pēc kārtas noguldījumu atlikuma gada pieauguma temps bija pozitīvs.

Arī globālajā ekonomikā 2009. gads kopumā uzrādīja cerīgas pazīmes – Amerikas Savienoto Valstu ekonomikas stabilizācija un ES lielāko valstu ekonomiku pakāpeniska atgūšanās no recesijas veicināja Latvijas eksporta apjoma palielināšanos un ļāva cerēt, ka 2010.–2011. gadā

Irēna Krūmane
Finanšu un kapitāla tirgus
komisijas priekšsēdētāja

galvenais mūsu ekonomikas stabilizācijas dzinējspēks būs eksports. Vairāku ES valstu centrālo banku vadītāji apliecināja, ka izaugsme ir un tā notiek straujāk, nekā iepriekš prognozēts, kaut noskaņojums gadskārtējā Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas sanāksmē vēl tika saukts tikai par "piesardzīgi optimistisku". Latvijas panākumus finanšu sektora stabilizācijā 2009. gadā augstu novērtēja Starptautiskā Valūtas fonda izpilddirektors Dominiks Štross-Kāns, norādot, ka Latvijas institūcijas ir parādījušas patiesi labu progresu šajā jomā, stiprinot savu kapacitāti, lai īstenotu stingrāku regulāciju un ieviestu jaunu uzraudzības ietvaru finanšu sektorā.

Taču šobrīd, laikā, kad ir sagatavots Komisijas 2009. gada un darba pārskats, eirozonas valstīm (kurām nākamgad pievienosies arī kaimiņvalsts Igaunija) ir jārisina smagi jautājumi un no pieņemtajiem lēmumiem būs atkarīga šīs monetārās savienības turpmāka pastāvēšana. Eirozonas valstis jau ir vienojušās par atbalsta mehānismu finansiālās grūtībās nonākušām dalībvalstīm 440 miljardu *euro* apmērā, un kopā ar papildu finansējumu no Eiropas Komisijas un Starptautiskā Valūtas fonda tie būs jau 750 miljardi *euro*. Tomēr Grieķijas un citu eirozonas valstu parādu krīze, kas jau apdraudējusi *euro* stabilitāti, varētu kavēt arī Baltijā iesākušos ekonomisko atkopšanos.

Laikā, kad dažu eirozonas valstu iedzīvotāji un valdību vadītāji apsver pat iespēju izstāties no tās, sarežģīti izaicinājumi šajā pasaules daļā vēl ir gaidāmi, un Latvijas finanšu sistēmai ir jābūt tiem gatavai. Tas nozīmē, ka iesāktās reformas jauna uzraudzības ietvara veidošanā turpināsies arī Latvijā. Visticamāk, tiks panākta arī vienošanās par īpašo banku nodokli, lai turpmāk banku problēmu sistēmisko seku mazināšanā nebūtu jāiesaista nodokļu maksātāju līdzekļi. 2011. gadā darbu sāks Eiropas Sistēmisko risku padome, kuras uzdevums būs nodrošināt agrīno brīdināšanu par iespējamu sistēmisko risku veidošanos un sniegt ieteikumus to novēršanai. Šādas uzraudzības sistēmas ietvaros turpmāk strādās arī Latvijas finanšu uzraugi, nodrošinot gan efektīvu starptautisko sadarbību, gan pieredzes apmaiņu par mūsu valstī paveikto.

Komisijas priekšsēdētāja

Irēna Krūmane

Padomes ziņojums

Komisija kā pilntiesīga un autonoma valsts iestāde darbojas kopš 2001. gada 1. jūlija. Komisijas darbība pilnībā tiek finansēta no finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku maksājumiem. Komisija saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumu uzrauga bankas, krājaizdevu sabiedrības, apdrošināšanas sabiedrības un apdrošināšanas starpniekus, ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, finanšu instrumentu tirgus dalībniekus, kā arī privātos pensiju fondus, nodrošinot finanšu un kapitāla tirgus stabilitāti, veicinot tā attīstību, kā arī garantējot tirgus dalībnieku klientu interešu ievērošanu.

Komisijas darbu vada tās padome. Pārskata gadā Komisijas padomes sastāvs bija nemainīgs un tajā strādāja Komisijas priekšsēdētāja Irēna Krūmane, priekšsēdētājas vietnieks Jānis Brazovskis un padomes locekļi Ludmila Vojevoda, Jānis Placis un Gvido Romeiko.

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas padome

2009. gadā notika 50 Komisijas padomes sēdes, kurās tika pieņemti 217 lēmumi (2008. gadā – 186 lēmumi), tāpat šajā gadā notika septiņas Konsultatīvās finanšu un kapitāla tirgus padomes (Konsultatīvā padome) sēdes, kurās tika izskatīti 48 (2008. gadā – 27) finanšu un kapitāla tirgum saistošu normatīvo aktu projekti. Konsultatīvā padome tika regulāri informēta par uzkrājumiem Noguldījumu garantiju fondā (NGF) un Apdrošināto aizsardzības fondā (AAF), kā arī par šo fondu pārvaldīšanu. Konsultatīvā padome 2009. gada nogalē izvērtēja un atbalstīja Komisijas 2010. gada budžeta projektu un Komisijas darba plānu 2010. gadam.

2009. gadā Komisija, reaģējot uz globālās finanšu krīzes uzrādītajiem riskiem un problēmām, sāka ieviest jaunu uzraudzības ietvaru, kurš būtiski pilnveidoja preventīvo pasākumu operativitāti un efektivitāti, nodrošinot Komisijai iespēju nekavējoties iejaukties banku darbībā un veikt nepieciešamos pasākumus. 2009. gadā Komisija pastiprināja banku likviditātes kontroli, ieviešot papildu **ikdienas** pārskatus par noguldījumu dinamiku. Šajā gadā visām bankām tika prasīts arī izstrādāt darbības nepārtrauktības plānus likviditātes krīzes gadījumiem. Savukārt korekcijas kapitāla pietiekamības aprēķinā tika veiktas 11 bankām, un tika konstatēts, ka četru banku rīcībā esošā kapitāla apmērs ir mazāks par risku segšanai nepieciešamo apmēru, tāpēc Komisija pieprasīja bankām veikt tā palielināšanu. Visas bankas ir veikušas nepieciešamos pasākumus, un to rezultātā Latvijas bankās 2009. gadā tika nodrošināta gan pietiekama kapitāla bāze, gan likviditāte.

Tika ieviesti tādi **papildu pasākumi** kā revidēts starpposma finanšu pārskats par sešu mēnešu periodu un papildu operatīvie ziņojumi par banku darbību – likviditātes riska pārvaldīšanas jomā, operacionālā riska pārvaldīšanas un iekšējās kontroles sistēmas jomā un kapitāla pietiekamības un stresa testu veikšanas jomā, ikmēneša pārskati par kredītportfeļa struktūru un kvalitāti un ikceturkšņa pārskati par problemātiskajiem kredītiem. Tāpat 2009. gadā tika ieviesta prasība kredītu novērtēšanas procesā uzkrāt informāciju par visu kredītu zaudējumu apmēriem.

Kopā visos finanšu un kapitāla tirgus sektoros 2009. gadā Komisija veica 80 klātienes pārbaudes (2008. gadā – 57 pārbaudes), t.sk. 44 (2008. gadā – 29) klātienes pārbaudes tika veiktas bankās, īpašu uzmanību pievēršot kapitāla pietiekamības novērtēšanai, kredīšanas procesam un risku vadībai, kā arī 11 klātienes pārbaudēs un 12 neklātienes pārbaudēs tika izvērtētas banku darbības noziedziņi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā. Savukārt, lai noskaidrotu, vai emitenti pilnībā un savlaicīgi atklāj informāciju atbilstoši Finanšu instrumentu tirgus likuma prasībām, tika veiktas deviņas pārbaudes. Komisija 2009. gadā veica arī septiņas tirgus dalībnieku informācijas sistēmu drošības klātienes pārbaudes.

Komisija 2009. gadā palielināja to Komisijas darbinieku skaitu, kas veica neklātienes uzraudzību uz pārskatu analīzes pamata, nodrošinot operatīvās informācijas tūlītēju saņemšanu un spēju ātri reaģēt uz straujajām izmaiņām vai jauniem riskiem finanšu tirgū. Pārskata gadā tika veikta privāto pensiju fondu neklātienes uzraudzība, novērtējot pensiju fondu finansiālo stāvokli, pensiju plānu aktīvu kvalitāti, ienākumu un izdevumu struktūru. Arī kooperatīvo krājaizdevu sabiedrību uzraudzība 2009. gadā tika veikta, izmantojot sabiedrību darbības rezultātu monitoringu, kas balstījās uz finanšu pārskatu analīzi.

2009. gadā tirgus dalībniekiem tika piemērotas šādas sankcijas – trim bankām tika noteikti darbības ierobežojumi, t.sk. daļēji apturēta finanšu pakalpojumu sniegšana, vienā bankā darbība notika Komisijas iecelta pilnvarnieka uzraudzībā, trīs bankas darbojās pastiprinātās uzraudzības režīmā, 12 bankām tika piemērota speciālā uzkrājumu politika vai no pašu kapitāla prasībām izrietoša aktīvu atzīšanas politika, vienai apdrošināšanas sabiedrībai tika apturēta visu licenču darbība, jo netika nodrošināta maksāspējas prasība, tika ierosināti četri administratīvie procesi par pārkāpumiem obligātās informācijas atklāšanā, attiecīgi vienam emitentam piemērojot soda naudu 1 000 latu apmērā un trijiem izsakot brīdinājumu, vienā gadījumā informācija par iespējamu tirgus manipulāciju tika nosūtīta

izvērtēšanai tiesībsaizsardzības iestādei, trijos gadījumos tika izteikti brīdinājumi par paziņojuma nesniegšanu Komisijai par veiktajiem darījumiem, trijos gadījumos tika izteikts brīdinājums par neziņošanu par nozīmīgas līdzdalības iegūšanu vai zaudēšanu, bet par obligātā akciju atpirkšanas piedāvājuma neizteikšanu tika piemērota soda nauda 5 000 latu un 6 000 latu apmērā. Divos gadījumos kredītiestādēm tika piemērota soda nauda par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma pārkāpumiem 10 000 latu un 50 000 latu apmērā.

2009. gadā, piedaloties Komisijas ekspertiem, tika izstrādāts un pieņemts jauns likums – Maksājumu pakalpojumu likums. Tāpat ar Komisijas speciālistu līdzdalību tika grozīts Patērētāju tiesību aizsardzības likums un veikti grozījumi Noguldījumu garantiju likumā. Būtiski grozījumi, kas paplašina Komisijas pilnvaras, tika veikti Kredītiestāžu likumā, un saistībā ar to nepieciešamie grozījumi tika veikti arī Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumā.

Komisija izstrādāja un apstiprināja sešus jaunus normatīvos noteikumus un veica grozījumus vienos normatīvajos noteikumos. Lai īstenotu Pasaules Bankas ekspertu ieteiktās rekomendācijas patērētāju (banku klientu) tiesību aizsardzības jomā, Komisija pārskata gadā izstrādāja "Aizdevuma, kas nodrošināts ar nekustamā īpašuma hipotēku, līguma ārpusstiesas izpildes nodrošināšanas vadlīnijas". Tika apstiprinātas arī "Nodalāmo aktīvu vērtības noteikšanas vadlīnijas".

Komisija 2009. gadā saņēma un izskatīja 404 (2008. gadā – 247) iesniegumus par tirgus dalībniekiem. 254 iesniegumi bija par bankām, 117 par apdrošināšanas sabiedrībām, četri par emitentiem, viens par privātajiem pensiju fondiem un seši par ieguldījumu pakalpojumu un blakuspakalpojumu sniedzējiem un ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām, kā arī 22 iesniegumi tika saņemti par dažādiem ar finanšu tirgu saistītiem jautājumiem.

Pārskata gadā Komisija turpināja pilnveidot kvalitātes vadības sistēmu, lai nodrošinātu tās atbilstību standarta EN ISO 9001:2008 prasībām, kā arī veidotu līdzsvaru starp klientu vajadzību apmierināšanu un Komisijas funkcijām, radot Komisijas klientiem pārliecību par Komisijas sniegto pakalpojumu kvalitātes stabilitāti. Pārskata gadā tika pabeigta kvalitātes vadības sistēmas pielāgošana jaunā standarta EN ISO 9001:2008 "Kvalitātes pārvaldības sistēmas. Prasības" normām, un sertifikācijas auditā, kuru veica *Bureau Veritas Certification*, Komisijas kvalitātes vadības sistēma atkārtoti tika atzīta par atbilstošu standarta prasībām.

2009. gadā Komisijā tika pilnībā ieviesta elektronizētā lietvedības sistēma, kurā ir integrēts drošs elektroniskais paraksts. Līdz ar to Komisija no 2009. gada kā viena no nedaudzām valsts iestādēm saziņā ne tikai ar valsts un pašvaldību institūcijām, bet arī ar finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem, kā arī ar atsevišķām ārvalstu institūcijām veiksmīgi lieto elektroniskos dokumentus, kas tiek parakstīti ar elektronisko parakstu un kam ir pievienots laika zīmogs. Korespondence papīra formā tiek izmantota tikai izņēmuma gadījumos, ja nav iespējams nosūtīt elektronisko dokumentu. Kopumā elektronisko dokumentu ieviešana pārskata gadā par 51% samazināja izmaksas par pasta izdevumiem, Komisijai radot 2 452 latu ietaupījumu.

Nolūkā pilnvērtīgi informēt un izglītēt sabiedrību par norisēm finanšu un kapitāla tirgū 2009. gadā Komisija izplatīja 60 (2008. gadā – 51) paziņojumus masu informācijas līdzekļiem un organizēja četras preses konferences, kurās Komisijas vadība komentēja jaunāko statistisko informāciju par Latvijas banku darbības operatīvajiem rādītājiem, kā arī skaidroja aktuālās tendences finanšu tirgos. Uzticības rādītāju mērīšanai finanšu un kapitāla tirgū pārskata gadā tika veikta arī Latvijas iedzīvotāju ikgadējā aptauja par iepriekšējo periodu. Savukārt, lai nodrošinātu starptautisku informācijas apriti un objektīvas informācijas pieejamību par situāciju Latvijas finanšu sektorā 2009. gadā, tika organizētas četras Latvijā akreditēto vēstnieku sanāksmes, kā arī notika regulāra informācijas apmaiņa ar Latvijas vēstniecībām ārvalstīs.

Personāla politika

Personāls ir svarīgākais Komisijas resurss, kas nodrošina tās mērķu sasniegšanu un tālāku iestādes attīstību. Saskaņā ar "Komisijas darbības stratēģiju 2009.–2011. gadam" 2009. gadā tika sāta personāla vadības procesu reforma – ir pārskatīta personāla vadības politika un tās īstenošanas kārtība, amatu vērtēšanas kārtībā atbilstoši aktuālajai situācijai definētas un apkopotas Komisijas 55 amatiem izvirzītās prasības kvalifikācijas, darba rakstura un atbildības jomā, izstrādāta amata algas noteikšanas kārtība. Īpaša vērība tiek veltīta jauno darbinieku ievadišanai darbā – katram darbiniekam tiek sagatavots adaptācijas plāns, kā arī ir noteikta darbinieku apmācību vajadzību un dienesta komandējumu gada plānu apstiprināšanas kārtība.

Personāla skaitliskais sastāvs un izmaiņas

2009. gada 30. decembrī Komisijā strādāja 111 darbinieki, tajā skaitā:

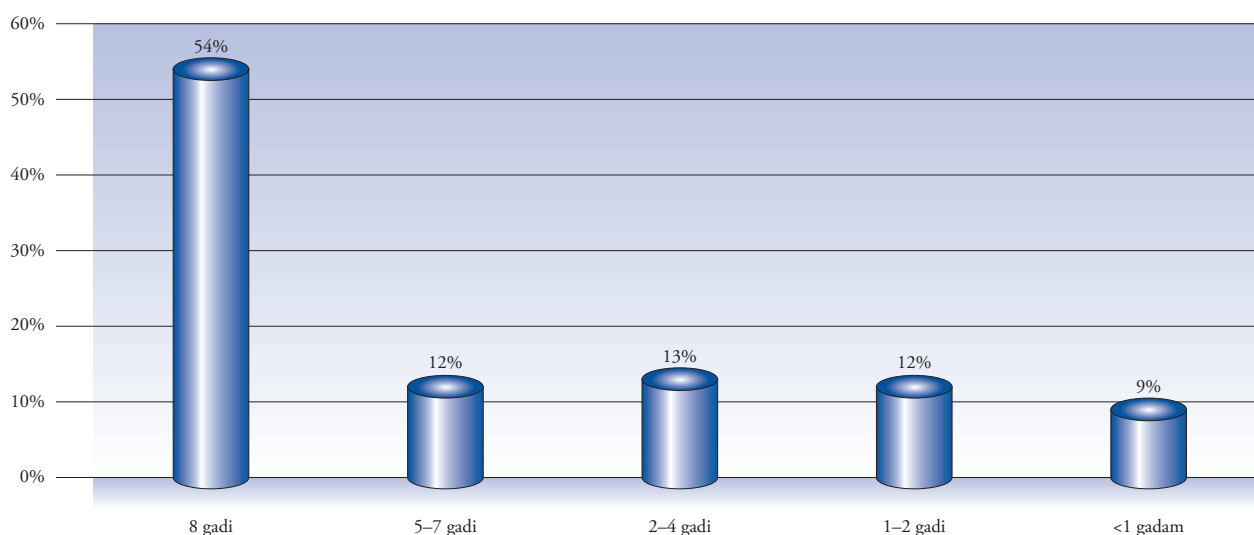
- 86 (77%) pamatdarbības veicēji un 25 (23%) atbalsta darbinieki;
- 108 (97%) intelektuālā darba veicēji un 3 (3%) fiziskā darba veicēji;
- 74 (67%) valsts amatpersonas un 37 (33%) darbinieki.

49 (44%) darbinieki regulāri piedalās Eiropas Savienības Padomes un dažādu komiteju (Eiropas Banku uzraugu komitejas, Eiropas Vērtspapīru uzraugu komitejas, Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju uzraugu komitejas) darba grupu darbā.

Darba attiecībās ar Komisiju pārskata gadā vidēji bija 108 darbinieki. 2009. gadā darba attiecībās ar Komisiju astoņus gadus, t.i., no Komisijas izveidošanas brīža (2001. g.), bija 54% (60) darbinieku, savukārt mazāk par gadu – 9% (10) darbinieku (skatīt 1. attēlu).

1. attēls

Personāla sadalījums pēc Komisijā nostrādātā laika (%)

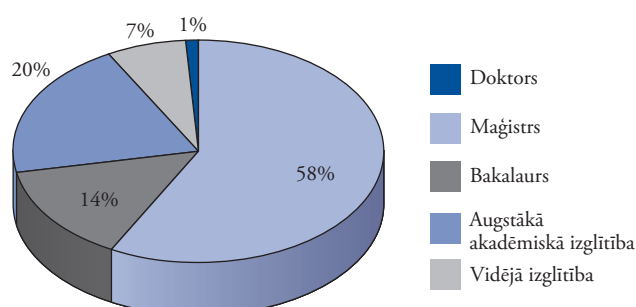
Personāla mainība 2009. gadā bija 3.6%. Pārskata gadā darbu Komisijā sāka 10 darbinieki. Pārbaudes laikam beidzoties, saskaņā ar izstrādāto adaptācijas perioda plānu visi 10 darbinieki saņēma pozitīvu vērtējumu, kas apliecina atlases procesa efektivitāti. Darba attiecībās ar Komisiju 2009. gadā pārtrauca četri darbinieki – viens darbinieks saistībā ar pensijas vecuma sasniegšanu, bet trīs izvēlējās veidot karjeru privātajā sektorā.

Personāla kvalifikācija

Pārskata gadā 93% (103) Komisijas darbinieku bija augstākā izglītība (t.sk. 58% bija ieguvuši maģistra grādu), bet 7% (8) – vispārējā vidējā vai vidējā profesionālā izglītība (skatīt 2. attēlu).

2. attēls

Komisijas personāla sadalījums pēc izglītības (%)

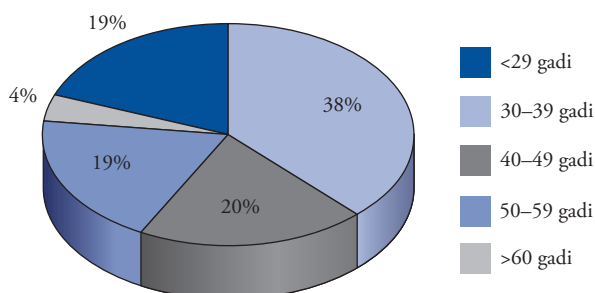
Personāla demogrāfiskais sadalījums un vecuma raksturojums

2009. gadā no visiem Komisijas darbiniekiem 77% (85) bija sievietes un 23% (26) vīrieši. Personāla vecuma struktūru pārskata gadā raksturo šādi rādītāji: 19% darbinieku bija vecumā līdz 29 gadiem, 38% – vecumā no 30 līdz 39 gadiem, 20% – vecumā no 40 līdz 49 gadiem un 23% bija vecāki par 50 gadiem (skatīt 3. attēlu).

Komisijas darbinieku vidējais vecums pārskata gadā bija 39 gadi.

3. attēls

Komisijas personāla sadalījums pa vecuma grupām (%)

Personāla kvalifikācijas paaugstināšana

Lai saskaņā ar Komisijas stratēģiju pilnveidotu Komisijas darbības procesus, kā arī veiktu banku sektora uzraudzību atbilstoši pašreizējai ekonomiskajai situācijai valstī, vidēji 63% Komisijas darbinieku (70) paaugstināja kvalifikāciju, apmeklējot ar amata pienākumu veikšanu saistītas mācības Latvijā un ārvalstīs. 26 Komisijas darbinieki papildināja zināšanas banku likviditātes pārvaldīšanas jautājumos, savukārt 40 darbinieki stresa testu veikšanas metodikas un prakses jautājumos. Līdzīgi kā iepriekšējā gadā Komisijas darbinieku zināšanas tika pilnveidotas semināros par jaunajām banku kapitāla prasībām jeb "Bāzeles vienošanos par kapitālu II" un citiem ar finanšu uzraudzību saistītiem jautājumiem. Viens Komisijas darbinieks kā eksperts Eiropas Padomes *MONEYVAL* ekspertu grupas sastāvā 4. kārtas pārbaudes ietvaros piedalījās Slovēnijas finanšu institūciju darbinieku apmācībā.

Komisijas darbības finansiālais nodrošinājums

Komisijas darbība pārskata gadā pilnībā tika finansēta no tirgus dalībnieku maksājumiem. Komisija savas darbības nodrošināšanas budžeta ietvaros pārskata gadā pārvaldīja arī Noguldījumu garantiju fondu un Apdrošināto aizsardzības fondu.

Komisijas 2009. gada budžeta izpilde, latos

	2008. gada faktiskā izpilde ¹	2009. gadā			Faktiskās izpildes īpatsvars, %
		Faktiskā izpilde ¹	Apstiprināts budžets ¹	Budžeta izpilde, %	
IEŅĒMUMI (+)	3 561 654	5 103 260	5 035 180	101.4	100
FINANŠU UN KAPITĀLA TIRGUS					
DALĪBNIKU MAKSĀJUMI	3 503 694	5 088 232	5 005 180	101.7	99.7
AR MONETĀRO IESTĀŽU UZRAUDZĪBU					
SAISTĪTIE IEŅĒMUMI	2 392 261	3 779 598	3 463 700	109.1	74.1
Kreditiestāžu maksājumi	2 382 348	3 766 848	3 453 480	109.1	73.8
Krājaizdevu sabiedrību maksājumi	9 913	12 750	10 220	124.8	0.2
AR APDROŠINĀŠANAS UZRAUDZĪBU					
SAISTĪTIE IEŅĒMUMI	871 723	1 056 751	1 288 670	82.0	20.7
Dzīvības apdrošināšanas sabiedrību maksājumi	90 597	120 881	132 740	91.1	2.4
Pārējo apdrošināšanas sabiedrību maksājumi	781 126	935 870	1 155 930	81.0	18.3
AR FINANŠU INSTRUMENTU TIRGUS UN PRIVĀTO PENSIJU FONDU UZRAUDZĪBU					
SAISTĪTIE IEŅĒMUMI	210 037	251 404	252 810	99.4	4.9
Vērtspapīru tirgus dalībnieku maksājumi	165 279	202 922	195 120	104.0	4.0
Privāto pensiju fondu maksājumi	44 758	48 482	57 690	84.0	1.0
PĀRĒJIE MAKSĀJUMI ²	29 673	479	-	-	-
TERMIŅNOGULDĪJUMU IEŅĒMUMI	57 960	15 028	30 000	50.1	0.3

¹ Saskaņā ar uzkrāšanas principu.

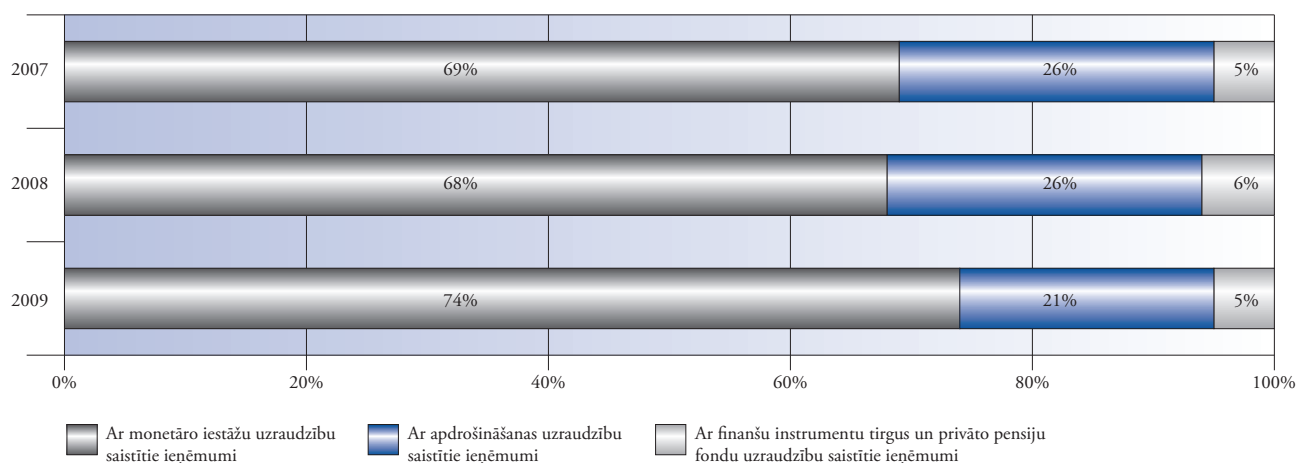
² Finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku maksājumi par iepriekšējo pārskata gadu.

	2009. gadā				
	2008. gada faktiskā izpilde ¹	Faktiskā izpilde ¹	Apstiprināts budžets ¹	Faktiskās Budžeta izpilde, %	izpildes īpatsvars, %
IZDEVUMI (-)	4 179 148	4 194 238	4 691 376	89.4	100
ATLĪDZĪBA	3 234 655	3 363 943	3 635 851	92.5	80.2
Darba alga un tai pielīdzināmie maksājumi ³	2 415 624	2 657 221	2 855 682	93.1	63.4
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	527 766	641 075	706 674	90.7	15.3
Sociālās garantijas ⁴	291 265	65 647	73 495	89.3	1.6
PERSONĀLA PROFESIONĀLĀ PILNVEIDE UN KOMANDĒJUMI	196 384	146 439	277 320	52.8	3.5
PAKALPOJUMI UN PRECES					
DARBĪBAS NODROŠINĀŠANAI	640 143	554 522	635 515	87.3	13.2
Telekomunikācijas, sakari un informācija	115 730	106 738	133 000	80.3	2.5
Sabiedrības informēšana, iekšējā un ārējā komunikācija	17 272	23 382	43 630	53.6	0.6
Uzturēšanas un saimnieciskie izdevumi	375 974	322 960	340 075	95.0	7.7
Profesionālie pakalpojumi	131 167	101 442	118 810	85.4	2.4
DALĪBAS MAKSAS STARPTAUTISKAJĀS ORGANIZĀCIJĀS	63 656	75 416	89 140	84.6	1.8
KAPITĀLO IEGULDĪJUMU AMORTIZĀCIJA/NOLIETOJUMS UN IZSLĒGŠANA	44 310	53 918	53 550	100.7	1.3

Komisijas finansējums no tirgus sektoriem gadu no gada ir bijis tādās proporcijās, kas ir atbilstošas ar attiecīgā sektora uzraudzību saistīto izmaksu īpatsvaram. 2009. gadā tirgus dalībnieku finansējuma attiecība mainījās, krasi mainoties situācijai un finanšu rādītājiem tirgū. Komisija pievērsa pastiprinātu uzmanību monetāro iestāžu uzraudzībai, kas arī adekvāti atspoguļojas maksājumu īpatsvarā, 2009. gadā par 6% palielinoties tieši ar monetāro iestāžu uzraudzību saistītajiem ieņēmumiem (skatīt 4. un 5. attēlu).

4. attēls

Komisijas finansējuma struktūra, 2007-2009, īpatsvars, %

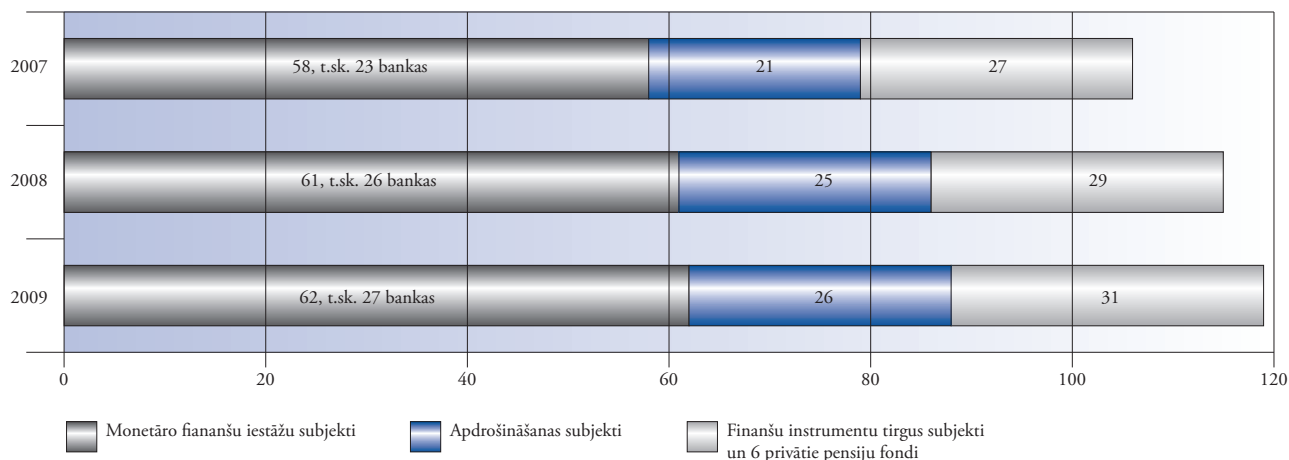
¹ Saskaņā ar uzkrāšanas principu.

³ Darba algai pielīdzināmie maksājumi ietver vienreizējos pabalstus darbiniekam bērna piedzimšanas gadījumā, ģimenes locekļa nāves gadījumā vai pabalstus, aizejot pensijā, un medicīnisko redzes korekcijas līdzekļu (brilles) kompensāciju līdz 90 latu apmēram arodārsta noteiktajiem darbiniekiem. 2008. gadā šie maksājumi ietvēra arī atvaļinājuma pabalstu un piemaksu par darbinieka aizvietošanu tā ilgstošā prombūtnē.

⁴ Darbinieku apdrošināšana pret saslimšanas un nelaimes gadījumu iestāšanās risku, 2008. gadā – arī pret nāves gadījuma iestāšanās risku.

5. attēls

Komisijas finansētāju, kā arī uzraugāmo finanšu un kapitāla tirgus subjektu, neiekļaujot subjektus, kuri nefinansē Komisiju, skaits, 2007-2009

Komisijas darbības nodrošinājuma lielākās izmaksas (80%) 2009. gadā veidoja izdevumi Komisijas darbinieku atlīdzībām, kas apmēra ziņā ir mainījušās atkarībā no amata vietu skaita un atalgojuma izmaiņām finanšu sektorā, pēc kurām Komisija vadās darbinieku amata algu noteikšanā. Saistībā ar nepieciešamību izpildīt likuma "Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009. gadā" prasības – samazināt atlīdzību izdevumus, ievērojot atvaļinājuma pabalstu izmaksas aizliegumu un sociālo garantiju samazinājumu, – Komisija veica grozījumus 2009. gada budžetā un tādējādi darbinieku atlīdzības, t.sk. darba samaksu, samazināja ar dažādiem personāla politikas instrumentiem gan 2009., gan 2010. gadā (skatīt 1. tabulu).

1. tabula

Darbinieka vidējās atlīdzības izmaiņas, 2008-2010, %

	2009./2008.	2010./2009.	2010./2008.
Darbinieka vidējās atlīdzības izmaiņas	-14	-17	-29
t.sk. darba alga un tai pielīdzināmie maksājumi	-5	-16	-21
t.sk. sociālās garantijas	-80	-44	-88

Komisija savas darbības nodrošināšanai preču piegādātājus un pakalpojumu sniedzējus izvēlas saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma prasībām vai izmantojot Elektronisko iepirkumu sistēmu, kā rezultātā Komisija par pakalpojumu un preču iegādi 2009. gadā ir varējusi ietaupīt 13% no plānotajiem izdevumiem. Panākot jaunu vienošanos par Komisijas telpu nomu, izmaksas par 1 kvadrātmetru 2009. gadā tika samazinātas par 52.5%, un Komisijas ietaupījums absolūtā izteiksmē 2009. gadā tādējādi bija 75 503 lati.

Komisija no tās dibināšanas brīža ir investējusi apjomīgus līdzekļus informācijas tehnoloģijās, lai optimizētu uzraudzības un Komisijas organizatoriskās pārvaldības procesus un efektīvāk apstrādātu uzraudzības vajadzībām finanšu un kapitāla tirgus subjektu finanšu informāciju. Informācijas tehnoloģiju bilances vērtība 2009. gada beigās veidoja 71% no kopējiem ilgtermiņa ieguldījumiem. Ieguldījumi informācijas tehnoloģijās ietver regulāru datorparka nomaiņu, lai nodrošinātu optimālu to veikspēju, un informācijas sistēmu izveidi un uzlabošanu, kā arī licencētas programmatūras izmantošanu. Lai Komisija nodrošinātu statistikas, uzraudzības un

lietvedības dokumentu plūsmu, pēc Komisijas pasūtījuma ir izstrādātas vairākas informācijas sistēmas ar mērķi minimizēt papīra dokumentu plūsmu un manuālos procesus, nodrošinot operativitāti, datu kvalitāti un tirgus dalībniekiem ērtu sadarbības vidi (skatīt 2. tabulu).

2. tabula

Komisijas kapitālo ieguldījumu izmaiņu dinamika, 2007-2009

	2009. gada izmaiņas ⁵ (sākotnējās vērtības apmērā)	2008. gada izmaiņas ⁵ (sākotnējās vērtības apmērā)	2007. gada izmaiņas ⁵ (sākotnējās vērtības apmērā)
Kopā kapitālie ieguldījumi, latos	38 236	99 222	32 156
Kopā vienības	196	388	307
t.sk. programmnodrošinājums un informācijas sistēmas, latos	35 074	32 394	30 798
vienību skaits	156	229	265
t.sk. esošo vienību uzlabojumi	11	7	9
t.sk. informācijas tehnoloģiju iekārtas	10 547	51 712	3 094
vienību skaits	-7	67	7
t.sk. esošo vienību uzlabojumi	1	2	1

Komisijas 2009. gada finanšu pārskati un tās valdījumā esošā Noguldījumu garantiju fonda un Apdrošināto aizsardzības fonda 2009. gada finanšu pārskati un neatkarīgu revidentu ziņojumi par tiem ir pieejami Komisijas mājas lapā www.fktk.lv.

Būtiskākās izmaiņas normatīvajā bāzē finanšu krīzes pārvarēšanas periodā

2009. gadā izmaiņas tirgus dalībnieku darbību regulējošajās prasībās tika veiktas, ņemot vērā globālās finanšu krīzes apstākļus, kā arī lai nodrošinātu direktīvu, ES institūciju vadlīniju un labākās starptautiskās prakses ieviešanu.

Jaunu likumprojektu izstrāde un grozījumi likumos

2009. gadā tika veikti vairāki grozījumi **Kreditēstāžu likumā**. 12.02.2009. pieņemtajos grozījumos tika iestrādāts mehānisms banku restrukturizācijai – bankas uzņēmuma vai tā daļas nodošanai trešajai personai, kā arī mehānisms Komisijas pilnvarnieka iecelšanai ar tiesībām pārņemt bankas vadību. 26.02.2009. pieņemtajos grozījumos tika iestrādāts detalizēts regulējums būtiskas līdzdalības iegūšanai bankā un noteiktas tiesības bez akcionāru sapulces sasaukšanas palielināt bankas kapitālu, ja Ministru kabinets ir pieņēmis lēmumu par valsts būtiskas līdzdalības iegūšanu vai palielināšanu bankā, kā arī tika precizēts Kredītu reģistra dalībnieku loks. 30.06.2009. pieņemtajos grozījumos tika noteiktas tiesības maksātnespējas administratoram pieprasīt bankai ziņas par parādnieka kontiem un veiktajām banku operācijām. 22.10.2009. pieņemtajos grozījumos tika definētas pakārtotās saistības un noteikts aizliegums bankai veikt izmaksas par tām komercdarbības atbalsta sniegšanas un Komisijas noteikto saistību izpildes ierobežojumu laikā.

Nolūkā paplašināt Komisijas pilnvaras uzraudzības jomā 12.02.2009. Saeima apstiprināja **grozījumus Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumā**, kas nosaka Komisijas padomes tiesības pieņemt lēmumu par tirgus dalībnieka tiesību, saistību izpildes un darbības ierobežojumiem.

12.02.2009. un 04.06.2009. Saeima apstiprināja **grozījumus Noguldījumu garantiju likumā**, kuros garantētās atlīdzības izmaksas termiņš noguldījumu nepieciešamības gadījumā tika samazināts no trim mēnešiem līdz 20 darbdienām, kā arī tika precizēts mehānisms, kā noguldījumu izmaksā nepieciešamības gadījumā tiek iesaistīts valsts budžets.

Saeima 21.05.2009. pieņēma **grozījumus Patērētāju tiesību aizsardzības likumā**, kas ietver virkni īpašu noteikumu kredītiem, kuru atmaksa nodrošināta ar nekustamā īpašuma hipotēku. Grozījumi paredz patērētāja tiesības vērsties pie kredīta devēja ar lūgumu mainīt tam izsniegtā kredīta termiņu un valūtu un kredīta devēja pienākumu šo lūgumu izskatīt, kā arī tie paredz noteiktos apstākļos ierobežot kredīta devēja tiesības pieprasīt izsniegtā kredīta papildu nodrošinājumu, izmaksu segšanu par nodrošinājuma pārvērtēšanu un kredīta pirmstermiņa atmaksu.

Komisijas speciālisti savas kompetences jomā piedalījās arī **Maksājumu pakalpojumu likuma** izstrādē. Likums paredz iespēju maksājumu pakalpojumus papildus kredītiestādēm un VAS "Latvijas Pasts" sniegt arī jauniem saimnieciskās darbības subjektiem – maksājumu iestādēm.

⁵ Gada laikā iegādātā, atskaitot izslēgtos.

Jaunu normatīvo noteikumu izstrāde un grozījumi normatīvajos noteikumos

Komisija ir izstrādājusi **"Kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesa izveides normatīvos noteikumus"** (spēkā no 25.03.2009.). Bankām ir jāuztur kapitāla rezerve, lai to kapitāls būtu pietiekams zaudējumu segšanai iespējamu nelabvēlīgu notikumu gadījumā, un jānodrošina, ka to rīcībā esošā kapitāla apmērs ir pietiekams visa ekonomikas cikla laikā. Komisija uzskata, ka labi kapitalizētas bankas kapitāla pietiekamības rādītājam ir jābūt vismaz 10%. 2009. gadā ir panākta neformāla vienošanās ar bankām par 10% kapitāla pietiekamības rādītāja sliekšni.

"Aktīvu kvalitātes novērtēšanas un uzkrājumu veidošanas normatīvajos noteikumos" (spēkā no 28.03.2009.) ir definēti būtiskākie uzkrājumu veidošanas nosacījumi nedrošiem parādiem, kā arī prasības sagaidāmo aktīvu vērtības samazināšanās zaudējumu (*expected loss*) aprēķinam.

Finanšu sektora regulējuma reformēšanā būtiska vieta ir ierādīta atalgojuma jautājumu reglamentēšanai. Komisija 2009. gadā izstrādāja **"Normatīvos noteikumus par atalgojuma politikas pamatprincipiem"** (spēkā no 24.12.2009.), kuri nosaka bankām prasību īstenot tādu atalgojuma politiku, kas neveicinātu tādu īstermiņa peļņas gūšanu, kas var negatīvi ietekmēt bankas darbības rezultātus ilgtermiņā. Tāpat ir noteiktas prasības informācijas par banku atalgojuma politiku publiskošanai.

"Kreditriskā pārvaldīšanas normatīvie noteikumi" (spēkā no 06.01.2010.) ir pilnveidoti, ņemot vērā izmaiņas kreditriskā pārvaldīšanas praksē. Noteikumi ietver prasību izstrādāt un piemērot pieļaujamā kreditriskā līmeņa noteikšanas metodoloģiju un precizē bankas padomes, valdes un kreditriskā pārvaldīšanā iesaistīto darbinieku pienākumus un atbildību, īpaši pievēršoties kredītu izsniegšanas politikai un procedūrām un koncentrācijas riska pārvaldīšanai. Noteikumi detalizē prasības banku kreditriskā stresa testiem un uz to pamata izstrādātajiem rīcības plāniem.

Līdz ar **"Likviditātes prasību, to izpildes kārtības un likviditātes riska pārvaldīšanas normatīvo noteikumu"** (spēkā no 01.04.2010.) pārstrādātās redakcijas pieņemšanu tiek ieviestas papildu prasības finansējuma struktūras pārvaldīšanai, aktīvu, kurus var izmantot kā aizņēmuma nodrošinājumu, pārvaldīšanai, kā arī prasība izstrādāt iekšējo rādītāju kopumu likviditātes novērtēšanai. Tiek ieviests jauns pārskats, kas sniegs informāciju par plānotajām naudas plūsmām un finansējuma koncentrāciju. Pamatojoties uz trīs veidu stresa testiem, bankai jānosaka nepieciešamais likviditātes rezerves apmērs un jāuztur piemēroti likvidi aktīvi rezerves nodrošināšanai, kā arī jāizstrādā rīcības plāns iespējamām ārkārtas situācijām.

Grozījumi **"Banku publisko ceturkšņa pārskatu sagatavošanas noteikumos"** (spēkā no 24.12.2009.) paredz prasību bankai, kura atbilstoši normatīvajiem aktiem saņem komercdarbības atbalstu, atklāt informāciju par bankas akcionāriem, kuriem bija būtiska līdzdalība bankas pamatkapitālā atbalsta piešķiršanas brīdī, izsniegto kredītu, galvojumu (garantiju) un citu gūto labumu apmēru, kā arī no šīm personām saņemto pakārtoto aizdevumu vai citu aizdevumu un noguldījumu apmēru un noguldījuma līgumu nosacījumus.

Lai maksājuma apmērs NGF tiktu balstīts uz konkrētam noguldījumam piesaistītajam piemērojamajiem riskiem, ir apstiprināti **"Pārskata par garantētajiem noguldījumiem sagatavošanas un maksājumiem noguldījumu garantiju fondā piemērojamo korekcijas koeficientu noteikšanas normatīvie noteikumi"** (spēkā no 01.01.2010.). Noteikumi paredz kārtību, kādā Komisija nosaka piemērojamo korekcijas koeficientu, un kārtību, kādā noguldījumu piesaistītājs sagatavo un iesniedz ceturkšņa pārskatu par garantētajiem noguldījumiem un maksājumiem NGF.

Vadlīnijas

Lai uzlabotu aizdevēju un aizņēmēju izpratni par hipotekāro aizdevumu līgumu ārpustiesas izpildes vispārējiem principiem, saskaņā ar Pasaules Bankas ekspertu ieteikumiem Komisija izstrādāja **"Aizdevuma, kas nodrošināts ar nekustamā īpašuma hipotēku, līguma ārpustiesas izpildes nodrošināšanas vadlīnijas"** (spēkā no 21.08.2009.).

Savukārt **"Nodalāmo aktīvu vērtības noteikšanas vadlīnijas"** (spēkā no 12.11.2009.) ietver vispārējos principus, kurus ņem vērā, vērtējot kredītiestādes uzņēmuma nodalāmās mantas kopumu, kas pāriet valsts vai valsts finansētas personas īpašumā.

Licencēšana

	2009. GADA SĀKUMS	2009. GADA BEIGAS	2009. GADĀ JAUNI TIRGUS DALĪBNIEKI
Bankas	21	21	0
ES dalībvalstu banku filiāles	6	8	+2*
Kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības	35	34	+1**
Banku pakalpojumu sniedzēji no Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ)	221	240	+19
Elektroniskās naudas institūcijas no EEZ	10	11	+1
Apdrošināšanas sabiedrības	15	14	-1***
ES dalībvalstu apdrošinātāju filiāles	11	11	0
Apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji no EEZ	368	395	+27
Ieguldījumu pārvaldes sabiedrības	15	16	+1
Ieguldījumu pārvaldes pakalpojumu sniedzēji no EEZ	14	17	+3
Ieguldījumu brokeru sabiedrības	8	7	+1****
Ieguldījumu brokeru pakalpojumu sniedzēji no EEZ	920	1 103	+183
Pakalpojumu sniedzēju piesaistītie aģenti	1	2	+1
Privātie pensiju fondi	6	6	0
Apdrošināšanas brokeru sabiedrības	98	114 (anulēti 13 ieraksti)	+29
Apdrošināšanas aģenti	740	736 (anulēti 112 ieraksti)	+108
Maksājumu pakalpojumu sniedzēji no EEZ	0	21	+21

*Arļauju sākt darbību saņēma *Pohjola Bank plc* filiāle Latvijā un akciju sabiedrības bankas *SNORAS* Latvijas filiāle.

**Licence tika anulēta kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai "VIDZEMES DUKĀTS" un Latvijas Industriālo nozaru arodbiedrības biedru kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai, savukārt licence tika izsniegta kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai "AlfaBeta".

***Pēc *If P&C Insurance AS* Latvijas filiāles lūguma tika anulētas licences apdrošināšanas akciju sabiedrībai "If Latvia", un reorganizācijas procesā visas apdrošināšanas akciju sabiedrības "If Latvia" tiesības un saistības pārņēma *If P&C Insurance AS*.

****Licence tika anulēta ieguldījumu brokeru sabiedrībai ar ierobežotu atbildību "Axio Capital" un akciju sabiedrībai "Evli Securities IBS", savukārt licence tika izsniegta sabiedrībai ar ierobežotu atbildību ieguldījumu brokeru sabiedrībai "Real Trade".

Uzraudzības reforma

2009. gadā Komisija, reaģējot uz globālās finanšu krīzes uzrādītajiem riskiem, sāka ieviest jaunu, daudz intensīvāku uzraudzības ietvaru, kurš būtiski pilnveidoja preventīvo pasākumu operativitāti un efektivitāti, nodrošinot Komisijai iespēju nekavējoties iejaukties banku darbībā un veikt nepieciešamos pasākumus.

Pēc 2008. gada nogales globālajiem finanšu satricinājumiem, iesākot 2009. gadu, kredītiestādes joprojām strādāja finanšu vidē ar riskantu nākotni. Krīze bija apstādinājusi globālos finanšu tirgus, un daudzām finanšu institūcijām nācās saskarties ar likviditātes problēmām. Arī Latvijas bankām bija jāpievērš pastiprināta uzmanība likviditātes uzturēšanai, kas pilnībā bija atkarīga no klientu uzticības banku darbībai. Pārskata gadā nekustamā īpašuma tirgus problēmu dēļ bankām veidojās būtiski zaudējumi, un bija nepieciešams uzturēt kapitālu tādā līmenī, kas nodrošinātu šo zaudējumu segšanu. Turklāt ekonomiskās lejupslīdes periodā strauji pasliktinājās kredītņēmēju maksāspēja, un bankām bija efektīvi jāstrādā ar slikto kredītu atgūšanu, nepamatoši nepasliktinot kredītņēmēju finanšu stāvokli, lai sargātu savu reputāciju.

Komisijas prioritāte uzraudzības darbā tādējādi bija pietiekamas likviditātes nodrošināšana Latvijas bankās, kā arī kapitāla bāzes uzturēšana, veicinot efektīvu parādu restrukturizāciju. Būtisks uzraudzības aspekts 2009. gadā bija arī kredītņēmēju tiesību aizsardzības pilnveidošana, stiprinot sabiedrības uzticēšanos banku sektoram. 2009. gadā uzraudzības metodes balstījās uz tirgus dalībnieku darbības risku vērtēšanu, izmantojot saistītas metodes – banku darbības rezultātu monitoringu, balstoties uz finanšu pārskatu analīzi, un klātienēs pārbaudes.

Tika palielināts to Komisijas darbinieku skaits, kas veica uzraudzību uz pārskatu analīzes pamata, jo Komisija aktīvi izmantoja arī ne-

klātienes pārbaudes, kuras nodrošināja operatīvās informācijas tūlītēju saņemšanu un spēju ātri reaģēt uz straujajām izmaiņām finanšu tirgū. Komisija un Latvijas Banka turpināja regulāri veikt stresa testus, lai plašāk izvērtētu riskus, kas piemīt katrai bankai. Papildus katra banka veica "bottom-up" ("no lejas uz augšu") stresa testus, pamatojoties uz vienotu makroekonomisko scenāriju.

Banku darbības rezultātu monitorings

Pārskata gada beigās Latvijā darbojās 21 banka un sešas dalībvalstu banku filiāles, un Komisija šajā gadā pastiprināja visu banku kontroli un ieviesa jaunas pārskatu sniegšanas prasības.

Komisijas uzdevumā bankas vienlaicīgi ar 2008. gada pārskata revīziju nodrošināja arī zvērinātu revidentu paplašinātos ziņojumus banku likviditātes, kredītriska pārvaldīšanas un kapitāla pietiekamības jomā. Tāpat Komisija pieprasīja bankām sagatavot starpposma finanšu pārskatus par sešu mēnešu periodu līdz 2009. gada 30. jūnijam un veikt to revīziju. Šie pārskati Komisijai deva iespēju iegūt neatkarīgu trešo pušu slēdzienu par finanšu situāciju bankās.

2009. gada maijā notika pārrunas ar zvērinātiem revidentiem, kuri veica banku 2008. gada finanšu pārskatu auditus, un Komisija guva apstiprinājumu, ka pārskati sniedz patiesu priekšstatu par banku darbības rezultātiem 2008. gadā un saskaņā ar revidentu viedokļiem bankas bija novērtējušas aktīvus (īpaši kredītportfeļus un finanšu instrumentus) atbilstoši to patiesajai vērtībai un ņēmušas vērā finanšu instrumentu un nekustamā īpašuma tirgus situāciju 2008. gada beigās.

Jauni instrumenti intensīvākai uzraudzībai

2009. gadā pilnvērtīgākai banku uzraudzībai tika ieviesti **papildu operatīvie pārskati un ziņojumi** par banku darbību.

Likviditātes riska pārvaldīšanas joma

Latvijas banku sistēmā 2009. gada beigās 10 ārvalstu banku meitas sabiedrību tirgus daļa sektora kopējos aktīvos bija 55%. Šo banku saistības pret saistītajām un radniecīgajām finanšu iestādēm gada beigās sasniedza 4.1 miljardu latu. Ņemot vērā tik būtisku saistību apmēru, 2009. gadā tika ieviesta prasība divas reizes mēnesī iesniegt **atskaiti par saistībām pret radniecīgajām finanšu iestādēm**.

Bankām, kuru finansēšanas avoti pirms krīzes pārsvarā bija ar tām nesaistīto finanšu institūciju piešķirtie resursi vai klientu istermiņa noguldījumi, resursu piesaiste kļuva par kritisku problēmu, tāpēc 2009. gadā Komisija pastiprināja banku likviditātes kontroli, ieviešot papildu **ikdienas pārskatus par noguldījumu dinamiku**. Tāpat Komisija veica finansējuma koncentrācijas riska un pārvaldīšanas prakses novērtēšanu un pieprasīja bankām izstrādāt darbības nepārtrauktības plānus likviditātes krīzes gadījumam.

Kredītriska pārvaldīšanas joma

2009. gadā Komisija papildus jau līdz šim esošajiem pārskatiem saņēma no bankām regulāru informāciju kredītportfeļa analīzei – **ikmēneša pārskatu par banku kredītportfeļa struktūru un kvalitāti, ikceturkšņa pārskatu par problemātiskajiem kredītiem**, t.i., pārstrukturētajiem kredītiem, kredītiem ar mainītu pamatsummas vai procentu atmaksas termiņu un atgūšanas procesā esošajiem kredītiem, **banku kredītkomiteju un valžu lēmumus, kā arī banku iekšējā audita ziņojumus** par veiktajām pārbaudēm.

2009. gadā tika ieviesta prasība kredītu novērtēšanas procesā uzkrāt **informāciju par visiem kredītu zaudējumu notikumiem** (*loss events*) neatkarīgi no tā, vai kredītu kvalitātes pasliktināšanās tiek atzīta (t.i., vai kredītam tiek veidoti uzkrājumi). Šī informācija turpmāk ļaus veikt salīdzinošu banku kredītportfeļu (arī apakšportfeļu (*sub-portfolio*)) analīzi, kā arī kalpos bankām kā etalonlīmenis kredītriska pārvaldīšanas procesā. Tāpat bankām tika prasīts nodrošināt **informāciju par procentiem, kas tika uzkrāti kredītiem ar maksājumu kavējumiem vairāk nekā 90 dienas** un pārstrukturētajiem kredītiem un kapitalizēti, veicot kredīta pārstrukturēšanu. Šī informācija turpmāk tiks ņemta vērā pašu kapitāla aprēķinā un ļaus realizēt piesardzīgu pieeju pašu kapitāla noteikšanai, balstoties uz paredzamo zaudējumu (*expected loss*) koncepciju.

Operacionālā riska pārvaldīšanas un iekšējās kontroles sistēmas joma

Sākot ar 2009. gadu, Komisija regulāri saņēma no bankām informāciju, kas pastiprināja vadības kvalitātes un lēmumu pieņemšanas procesa analīzi, sevišķi attiecībā uz problemātisko aktīvu atgūšanu, attīstības plāniem un tendencēm, kā arī būtisko risku pārvaldīšanas praktisko realizāciju. Identificējot problēmas, Komisija bija spējīga nekavējoties iejaukties bankas darbībā un veikt nepieciešamos preventīvos pasākumus.

Kapitāla pietiekamības un stresa testu veikšanas joma

Ņemot vērā banku kredītportfeļa kvalitātes strauju pasliktināšanos, lai nepieciešamības gadījumā laikus pieprasītu veikt kapitāla palielināšanu, Komisija **katru ceturksni veica analīzi (stresa testu)**, vai esošais bankas kapitāls ir spējīgs absorbēt potenciālos zaudējumus.

mus, pasliktinoties kredītportfeļa kvalitātei. Novērtējums tika veikts, izmantojot vienotu scenāriju, kas balstījās uz Latvijas ekonomikas makroekonomisko prognozi.

Ja stresa testa rezultāti liecināja, ka bankai var būt nepieciešams papildu kapitāls, tad dialogā ar banku Komisijai tika nodrošināta informācija par akcionāru un vadības plānotajiem pasākumiem kapitāla pietiekamības rādītāja ievērošanā gan 2009. gadā, gan turpmākajos gados. **Kopumā šajā gadā Latvijas bankas veica kapitāla palielināšanu par 998 miljoniem latu.**

Klātienē pārbaudes kredītiestādēs

Pārskata gadā Komisija **bankās** veica **44 pārbaudes**, kurās īpaša uzmanība tika pievērsta kapitāla pietiekamības novērtēšanai, kredīšanas procesam, kā arī risku vadības funkcijām – kredītriska, operacionālā riska, procentu likmju riska, ārvalstu valūtu riska un likviditātes riska pārvaldīšanai un darbības atbilstības kontroles funkcijai. Uzraudzības stratēģijas uzdevums bija iespējami īsā laikā maksimāli precīzi identificēt būtiskos riskus un nekavējoties veikt pasākumus šo risku ietekmes mazināšanai un tirgus stabilizēšanai.

Kapitāla pietiekamība

Komisija novērtēja, vai bankas veic kapitāla pietiekamības rādītāja aprēķinu atbilstoši jaunajām prasībām (saskaņā ar normatīvajiem noteikumiem – "Minimālo kapitāla prasību aprēķināšanas noteikumiem"), un specifiski izvērtēja riska darījumu iekļaušanas pamatotību šādās riska darījumu kategorijās – ar mājokļu hipotēku nodrošinātie riska darījumi (ar 35% riska pakāpi) un mazo riska darījumu portfelis (ar 75% riska pakāpi).

Komisija pārbaudīja, vai bankās ir izstrādātas procedūras šādu kredītu identificēšanai, pārvaldīšanai un korektai iekļaušanai kapitāla prasību aprēķinā. **2009. gadā Komisija četrām bankām veica riska darījumu riska pakāpes korekcijas** līdz laikam, kad bankas vai nu veica nepieciešamos uzlabojumus procedūrās, vai kapitāla pietiekamības aprēķinā vairs neizmantoja šo iespēju.

Tāpat Komisija pastiprināti vērtēja banku izveidoto uzkrājumu pietiekamību paredzamajiem zaudējumiem. Pozitīva starpība starp paredzamo zaudējumu apmēru un saskaņā ar grāmatvedības standartu prasībām izveidotajiem uzkrājumiem tika ņemta vērā, novērtējot banku kapitāla pietiekamību. **2009. gadā korekcijas kapitāla pietiekamības aprēķinā tika veiktas 11 bankām.**

Papildus minimālajām kapitāla pietiekamības prasībām bankas veica iekšējo kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesu, lai noteiktu faktiski nepieciešamo kapitālu atbilstoši bankas riskiem. 2009. gada laikā, veicot klātienē pārbaudes četrās bankās, kā arī izskatot no pārējām bankām saņemto informāciju neklātienē, tika izvērtēts banku veiktais iekšējais kapitāla pietiekamības novērtēšanas process un banku iekšējā kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesa atbilstība Kredītiestāžu likuma prasībām. Pārbaucē rezultāti atklāja jomas, kurās bankām bija nepieciešami uzlabojumi, kas cita starpā bija kapitāla plānošanas process, banku pašreizējai un plānotajai darbībai piemērošo būtisko risku segšana, nepieciešamā kapitāla apmēra noteikšanas kārtība un stresa testēšanā izmantotās metodes un to rezultātu analīze.

Komisija pārskata gadā **regulāri veica aplēses par katras bankas risku segšanai nepieciešamā kapitāla apmēru**, kurās papildus minimālajām kapitāla prasībām tika noteikts kapitāla apmērs, kas nepieciešams, lai segtu procentu likmju risku netirdzniecības portfeli, koncentrācijas risku kredītportfeli, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku, pārējos riskus (t.sk. reputācijas, stratēģijas, biznesa un citus riskus). Komisija šajās aplēsēs ietvēra arī kapitāla rezervi (kas tiek noteikta vismaz 10% apmērā no minimālo kapitāla prasību kopsummas), kas nepieciešama, lai nodrošinātu, ka bankas kapitāls ir pietiekams iespējamo nelabvēlīgu scenāriju gadījumā. Komisija 2009. gadā konstatēja, ka **četru banku rīcībā esošā kapitāla apmērs bija mazāks par risku segšanai nepieciešamā kapitāla apmēru, un pieprasīja bankām veikt tā palielināšanu**. Visas bankas veica nepieciešamos pasākumus un nodrošināja pietiekamu kapitālu risku segšanai.

Kredītrisks

Pārskata gadā Komisijas darbinieki vērtēja banku kredītportfeļa kvalitāti un kredītriska pārvaldīšanas sistēmas, lai savlaicīgi identificētu trūkumus un iespējamās ar kredītu atmaksu saistītās problēmas. 2009. gadā samazinājās izsniegto kredītu kopējais atlikums, kā arī strauji pasliktinājās to kvalitāte, tāpēc būtiski palielinājās banku izveidotie uzkrājumi nedrošajiem kredītiem. Gada beigās uzkrājumi nedrošajiem kredītiem sasniedza 1.3 miljardus latu. Tādējādi 2009. gadā banku izveidoto uzkrājumu apmērs, salīdzinot ar 2008. gada beigām, bija audzis četrkārt jeb par 1 miljardu latu. Gada beigās uzkrājumi nedrošajiem kredītiem bija 8.6% no kredītportfeļa, un kopumā kavēto kredītu daļa kredītportfeli bija augusi no 15% 2008. gada beigās līdz 25.5% 2009. gada beigās. Minētie rādītāji būtiski atšķīrās gan dažādās bankās, gan kredītejamajās ekonomikas nozarēs.

Būtiskam kredītportfeļa kvalitātes kritumam (kredītņēmēju maksājumu kavējumu pieaugums), īpaši tādiem kredītiem, kuru nodrošinājums bija nekustamais īpašums (kredīti operācijām ar nekustamo īpašumu, būvniecībai, mājokļa iegādei, pārējie kredīti privātpersonām), pēc Komisijas viedokļa, nesevoja atbilstošs uzkrājumu pieaugums. Kaut gan skaidrojums tam bija pietiekama nekustamā īpašuma ķīlas vērtība, Komisija uzskatīja, ka bankām jāņem vērā arī nekustamā īpašuma tirgus likviditāte, jo kā nekustamā īpašu-

ma tirgu attīstības palēnināšanās, tā arī nekustamā īpašuma cenu krišanās, pēc Komisijas viedokļa, negatīvi ietekmē banku kredītporfeļa kvalitāti. Tāpēc Komisija lielāku uzmanību pievērša banku uzkrājumu veidošanas politikai un nekustamā īpašuma vērtēšanas procedūram. Visbiežāk bankām tika norādīts uz nepilnībām nekustamā īpašuma būvnieku un privātpersonu kredīspējas novērtēšanā.

Pārbaudēs tika konstatēts, ka bankas 2009. gadā ir veikušas izmaiņas kredītu izsniegšanas un kredītriska pārvaldīšanas politikās un procedūrās, nosakot piesardzīgākus kredītu izsniegšanas limitus, pastiprinot prasības kredītņēmēja maksāspējai un prasības bankā iesniedzamajai informācijai. Banku darbība kredītēšanas jomā pārsvarā bija darbs ar problemātiskajiem kredītiem. Jaunu kredītu izsniegšana 2009. gadā tikpat kā nenotika. Komisija 2009. gadā pieprasīja bankām izvērtēt to darbības atbilstību "Aizdevuma, kas nodrošināts ar nekustamā īpašuma hipotēku, līguma ārpustiesas izpildes nodrošināšanas vadlīnijām" un konstatēja, ka bankas savā darbībā šīs vadlīnijas ievēro.

Likviditātes risks

Satricinājumi globālajā finanšu tirgū un tiem sekojošā noguldījumu aizplūšana no Latvijas banku sistēmas kopš 2008. gada septembra bija iemesls Komisijai pievērst pastiprinātu uzmanību banku likviditātei. Lai kontrolētu banku naudas plūsmu, 2009. gadā Komisija pieprasīja bankām ik dienu sniegt operatīvo informāciju par noguldījumu dinamiku, kā arī pastiprināti pievērsās ārvalstu banku meitas sabiedrību likviditātes pārvaldīšanai grupas ietvaros, jo šādas bankas pamatā balstās uz mātes banku piešķirtajiem resursiem. Tādējādi Komisija pārvaldīja likviditātes risku banku sistēmā kopumā un nepieciešamības gadījumā pieprasīja bankām veikt preventīvus pasākumus likviditātes riska pārvaldīšanas uzlabošanai.

Tirgus risks

Globālās finanšu krīzes ietekmē banku īpašumā esošo finanšu instrumentu negatīva pārvērtēšana būtiski ietekmēja vairāku banku 2008. gada finanšu rezultātus un to kapitālu. Pārskata gada laikā banku finanšu instrumentu portfelis ievērojami samazinājās līdz 6% no kopējiem banku aktīviem jeb 1.3 miljardiem latu (2008. gadā attiecīgi – 8.9% jeb 2.0 miljardi latu). 2009. gadā bija vērojama tirgus stabilizēšanās, kas pozitīvi ietekmēja 2009. gada finanšu rezultātus. Ja 2008. gada beigās banku zaudējumi no finanšu instrumentu pārvērtēšanas bija 100 miljoni latu, tad 2009. gada beigās pārvērtēšanas rezultāts bija pozitīvs 18 miljonu latu apmērā.

Kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības

Pārskata gada beigās Latvijā strādāja 34 kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības, un to uzraudzība 2009. gadā tika veikta, izmantojot darbības rezultātu monitoringu, kas balstīts uz finanšu pārskatu analīzi. Būtiski pārkāpumi netika konstatēti.

Apdrošināšanas sabiedrības

2009. gadā Latvijā strādāja 10 nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības un četras dzīvības apdrošināšanas sabiedrības. Komisijas darbinieki 2009. gadā veica piecas nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību darbības pilnās pārbaudes un divas nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību darbības tematiskās pārbaudes.

2009. gadā tika konstatēti normatīvo aktu prasību pārkāpumi, par kuriem tika piemērotas attiecīgas sankcijas – vienai apdrošināšanas sabiedrībai tika apturēta visu izsniegto licenču darbība, jo tā nebija nodrošinājusi pašu līdzekļu pietiekamību, lai izpildītu noteikto maksāspējas prasību, un nebija nodrošinājusi, ka tehniskās rezerves ir pilnā apmērā segtas ar likumā noteiktajiem aktīviem.

Savukārt trīs apdrošināšanas sabiedrības pārskata gadā saskaņā ar "Nedzīvības apdrošinātāju maksāspējas normas un pašu līdzekļu aprēķināšanas noteikumos" paredzētajām iespējām saņēma atļauju iekļaut pašu līdzekļu aprēķinā pārvērtēšanas rezervi, kas izveidojusies apdrošināšanas sabiedrības pašas vajadzībām iegādāta zemes gabala un ēkas pārvērtēšanas rezultātā, un iepriekšējo gadu peļņu, kas atzīta ieguldījumu īpašuma pārvērtēšanas rezultātā.

Komisija 2009. gadā veica arī biedrības "Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs" administrētā garantijas fonda izveidošanas, uzkrāšanas un administrēšanas kārtības ievērošanas pārbaudi, un, konstatējot, ka būtisku pārkāpumu nav bijis, informēja Finanšu ministriju un pārbaudāmo par tās rezultātiem.

Ieguldījumu pārvaldes sabiedrības

Pārskata gada beigās Latvijā strādāja 16 ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, un uzraudzība 2009. gadā pārsvarā tika veikta, izmantojot darbības rezultātu monitoringu, kas balstīts uz finanšu pārskatu analīzi. 2009. gadā tika veikta viena ieguldījumu pārvaldes sabiedrības klātienes pārbaude, kurā Komisija vērtēja sabiedrības finansiālo stāvokli, vadības darbību un ieguldījumu fondu aktīvu kvalitāti. Pārbaudē būtiski trūkumi netika konstatēti.

Valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītāji

Pārskata gadā tika veiktas divas klātienes pārbaudes, kuru mērķis bija novērtēt ieguldījumu sabiedrību finansiālo stāvokli, vadības darbu, aktīvu kvalitāti, ienākumu un izdevumu struktūru, kā arī darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām. Tajās būtiski trūkumi netika konstatēti. Turklāt globālajai finanšu tirgu stabilizācijai 2009. gadā bija pozitīva ietekme uz valsts fondēto pensiju shēmas ieguldījumu plānu darbību. Vidējais valsts fondēto pensiju shēmas ieguldījumu plānu ienesīgums 2009. gadā bija plus 12.3% (2008. gada beigās tas bija minus 11.5%), atsevišķiem ieguldījumu plāniem ienesīgums bija robežās no plus 4.8% līdz plus 20.8% (2008. gada 31. decembrī – no minus 24.5% līdz plus 7.4%).

Privātie pensiju fondi

Pārskata gada beigās Latvijā darbojās seši privātie pensiju fondi. Veicot to darbības neklātienes monitoringu, Komisija, lai varētu pārliecināties par pensiju plānu darbības rezultātiem un attīstības perspektīvām, lūdza iesniegt pensiju fondu darbības rezultātu salīdzinājumu ar iepriekš iesniegtajā darbības plānā prognozēto rezultātu par katru pensiju plānu. 2009. gadā privātie pensiju fondi darbojās ar 89.7 tūkst. latu peļņu (divi no sešiem privātajiem pensiju fondiem pārskata periodu beidza ar zaudējumiem). Stabilizējoties pensiju plānu ieguldījumu vērtībai, vidējais pensiju plāna ienesīgums 2009. gada četros ceturkšņos sasniedza plus 10.5% un bija augstāks par plānoto (2008. gada četros ceturkšņos tas bija minus 10.1%).

Ieguldījumu pakalpojumu sniedzēji

Pārskata gada beigās Latvijā strādāja septiņas Latvijā reģistrētas ieguldījumu brokeru sabiedrības, kā arī tiesības sniegt ieguldījumu pakalpojumus bija 18 Latvijā reģistrētām bankām un divām ārvalstu banku filiālēm. 2009. gadā tika veiktas sešas ieguldījumu pakalpojumu sniedzēju pārbaudes, tajā skaitā gan plānotās pārbaudes, gan mērķa pārbaudes, reaģējot uz klientu sūdzībām. Ņemot vērā konstatētos trūkumus, Komisija noteica un kontrolēja veicamos pasākumus iekšējo procesu un dokumentu uzlabošanai un ieviešanai praksē. Turpmāk Komisija īpašu uzmanību pievērsīs tieši informācijas atklāšanai klientiem par finanšu instrumentiem un ar tiem saistītajiem riskiem un ieguldījumu pakalpojuma atbilstības un piemērotības klienta interesēm noteikšanai, ņemot vērā klienta zināšanas, pieredzi un spēju finansiāli uzņemties attiecīgu risku.

Lai nodrošinātu klientu informēšanu par to tiesību aizsardzību, saņemot ieguldījumu pakalpojumus, Komisija savā mājas lapā sadaļā "Klientu aizsardzība" ir ievietojusi informatīvu materiālu par pamatnostādņēm, kuras ir ieviestas Latvijas normatīvajos aktos saistībā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2004/39/EK, kas attiecas uz finanšu instrumentu tirgiem (MiFID), prasībām.

Regulētajā tirgū iekļauto finanšu instrumentu emitenti

Pārskata gada beigās Latvijā darbojās viens regulētais tirgus, kuru organizēja AS "NASDAQ OMX Riga" (Birža). Gada beigās Biržā bija iekļautas 34 emitentu akcijas – piecu emitentu akcijas Oficiālajā sarakstā un 29 emitentu akcijas Otrajā sarakstā. Parāda vērtspapīru sarakstā bija iekļauti 13 emitentu kopskaitā 76 dažādi parāda vērtspapīri – Latvijas valsts parāda vērtspapīri (56), korporatīvās parādzīmes un obligācijas (8) un hipotekārās ķīlu zīmes (12).

Komisija 2009. gadā regulāri sekoja līdzi emitentu atklātajai informācijai (veicot deviņas pārbaudes), lai konstatētu, vai emitenti pilnībā un savlaicīgi atklāj informāciju. Konstatējot pārkāpumus, piecos gadījumos Komisija pieprasīja emitentiem novērst trūkumus un ierosināja četrus administratīvos procesus par pārkāpumiem obligātās informācijas atklāšanā, kuros tika izdoti attiecīgi administratīvie akti, vienam emitentam piemērojot soda naudu 1 000 latu apmērā un trijiem emitentiem izsakot brīdinājumu.

Finanšu instrumentu tirdzniecība

Latvijas regulētā tirgus, kuru organizē Birža, akciju tirgus kapitalizācija 2009. gada beigās, salīdzinot ar 2008. gada beigām, bija pieaugusi par 12.9%, tomēr tirdzniecības aktivitāte 2009. gadā ir vērtējama kā zema. Kopējais darījumu skaits akciju tirgū 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, bija samazinājies par 9%, bet kopējais apgrozījums akciju tirgū bija 9.8 milj. latu, kas bija par 51% mazāk nekā 2008. gadā.

2009. gadā Komisija pastāvīgi veica tirdzniecības uzraudzību, sekojot līdzi un analizējot Biržā iesniegtos uzdevumus un veiktos darījumus, lai identificētu un novērstu tirgus manipulācijas un iekšējās informācijas izmantošanu darījumos ar finanšu instrumentiem. Vienā gadījumā informāciju par iespējamu tirgus manipulāciju Komisija 2009. gadā nosūtīja izvērtēšanai tiesībaizsardzības iestādei.

Komisija 2009. gadā, pārbaudot, vai iekšējās informācijas turētāju sarakstā iekļautās personas ir izpildījušas likuma prasību par paziņojuma sniegšanu Komisijai, konstatēja pārkāpumus un trīs gadījumos izdeva administratīvos aktus, izsakot personām brīdinājumus. Savukārt, pārbaudot, vai personas atbilstoši likuma prasībām ir paziņojušas par nozīmīgas līdzdalības iegūšanu vai zaudēšanu, 2009. gadā Komisija trijos gadījumos izdeva administratīvos aktus, izsakot personām brīdinājumus. Divās administratīvajās lietās, kurās akcionāri nebija savlaicīgi paziņojuši par līdzdalības iegūšanu, bet bija ieguvuši vairāk nekā 50% uzņēmuma akciju un atbilstoši likuma prasībām nebija izteikuši obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu, Komisija piemēroja soda naudu 5 000 latu un 6 000 latu apmērā.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jautājumos 2009. gadā Komisijas pārstāvji turpināja piedalīties Eiropas Komisijas Naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas novēršanas komitejas darbā, kā arī triju ES komiteju (Eiropas Banku uzraugu komitejas, Eiropas Vērtspapīru uzraugu komitejas, Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju uzraugu komitejas) apvienotajā trešā līmeņa darba grupā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jautājumos (*3L3 Task Force on Anti Money Laundering (AML/TF)*). Tāpat 2009. gadā Komisijas pārstāvji piedalījās Eiropas Padomes Naudas atmazgāšanas novēršanas pasākumu novērtēšanas ekspertu komitejas *MONEYVAL* darbā.

Komisija 2009. gadā veica 11 pārbaudes bankās, kā arī 12 gadījumos izvērtēja un sniedza atzinumu par tirgus dalībnieku izstrādātajām iekšējās kontroles procedūrām noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai. Divos gadījumos kredītiestādēm tika piemērota soda nauda (10 000 latu un 50 000 latu apmērā) par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma pārkāpumiem. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam Komisija pārskata gadā nosūtīja 10 ziņojumus par aizdomīgiem finanšu darījumiem.

Informācijas sistēmu drošības uzraudzība

Pārskata gadā Komisija veica septiņas tirgus dalībnieku informācijas sistēmu drošības klātienes pārbaudes, kuras notika saistībā ar kopējo ekonomisko situāciju bankās. 2009. gadā augsts īpatsvars uzraudzības procesā bija šādiem informācijas sistēmu drošības aspektiem – drošības incidentu pārvaldībai, lai operatīvi novērstu to radītās sekas un plānotu drošības preventīvās darbības, drošības līmeņa uzturēšanai un attīstīšanai samazinātu resursu apstākļos un informācijas sistēmu ārpakalpojumu izmantošanas drošībai. Komisija ir veikusi arī risku samazināšanas pasākumus tirgus dalībnieku restrukturizācijas procesos, t.sk. līdzdarbojusies nesadarbošanās risku pārvaldībā.

Klientu sūdzību izskatīšana

Krīzes periodā līdz ar tirgus dalībnieku klientu maksāspējas pasliktināšanos bija vērojams būtisks saņemto sūdzību skaita pieaugums. Ja 2008. gadā saņemto sūdzību skaits kopā bija 247, t.sk. 109 par bankām, tad **2009. gadā to skaits bija 404, t.sk. 254 iesniegumi par bankām.**

Atbilstoši Pasaules Bankas rekomendācijām par patērētāju tiesību aizsardzības pilnveidošanu Latvijā un klientu izglītošanu Komisija 2009. gadā sadarbībā ar Patērētāju tiesību aizsardzības centru izskatīja saņemtās sūdzības, pieprasot bankām paskaidrojumus par katru situāciju, un sniedza klientiem skaidrojošas atbildes. Tā kā Latvijā nav vienota regulējuma par atbilžu sniegšanu klientiem, tad Komisija 2009. gada decembrī nosūtīja visām bankām vēstuli ar lūgumu sniegt atbildes saviem klientiem pēc labākās prakses paraugiem, t.i., ne vēlāk kā 30 dienu laikā.

Visvairāk sūdzību bija no to banku klientiem, kurām ir lielākie kredītportfeļi, un visbiežāk banku klienti sūdzējās par kredītu restrukturizācijas iespējām, saistību pirmstermiņa izpildi, procentu likmju palielināšanu kredītiem un dažādu likuma normu piemērošanas iespējām. Klientu neapmierinātības pamatā visbiežāk bija neizprasti banku piedāvāto pakalpojumu nosacījumi un neizvērtēti piedāvājumu riski, kā arī noslēgto līgumu satura nepārzināšana, kas, piemēram, paredz procentu likmju pārskatīšanu atbilstoši pašreizējai finanšu tirgu situācijai. Komisija ir aicinājusi bankas ņemt vērā sarežģīto ekonomisko situāciju Latvijā, kā arī straujo un būtisko nekustamā īpašuma cenu, tātad ķīlu vērtības, krišanos un piedāvāt saviem klientiem risinājumus, izvērtējot attiecības ar tiem ilgtermiņā.

Nereti banku klienti bija iesnieguši sūdzību, nevēršoties pēc risinājuma bankā. Šādos gadījumos Komisija, pildot starpnieka lomu, aicināja puses vienoties pārrunu ceļā. Tāpat tika konstatēti gadījumi, kad, pārbaudot ziņas par klientu Latvijas Bankas Kredītu reģistrā, bankas secināja, ka daudzi to klienti ir snieguši nepatiesu informāciju par savu saistību apmēru un skaitu citās kredītiestādēs. Risinot jautājumus par kredītu restrukturizāciju, arī šādi klienti iesniedza sūdzības Komisijā, kuras tika izskatītas un sniegti skaidrojumi par šādām situācijām, kad klients ir kļuvis par augsta riska darījuma partneri.

Iesaistoties Komisijas speciālistiem, 2009. gada jūnijā tika pieņemti grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, kas turpmāk liedz kredītu devējiem vērsties pret kredītņēmēju, kurš nav pieļāvis būtiskus līguma pārkāpumus, nosakot arī būtiska pārkāpuma pazīmes – kavējums ilgāk par 60 dienām vai biežāk nekā trīs reizes gada laikā katru reizi ilgāk par 30 dienām, kā arī kredīta neizmantošana paredzētajam mērķim. Tāpat tirgus dalībniekiem ir saistošas 2009. gadā pieņemtās Komisijas izstrādātās "Aizdevuma, kas nodrošināts ar nekustamā īpašuma hipotēku, līguma ārpustiesas izpildes nodrošināšanas vadlīnijas".

Starptautiskā sadarbība

Līdzdalība ES institūciju darbā

2009. gadā dažādos ES institucionālajos forumos – Eiropadomē, Eiropas Ministru padomē ekonomikas un finanšu lietās, Ekonomikas un finanšu komitejā un Finanšu pakalpojumu komitejā – joprojām savu aktualitāti saglabāja Komisijas kompetencē esošie finanšu sektora stabilitātes un finanšu pakalpojumu jautājumi. No tiem būtiskākie bija – juridiskā ietvara izstrāde rīcībai finanšu krīzes situācijā (piemēram, aktīvu pārvietošana, krīžu vadības instrumentu pieejamība dalībvalstīs, agrīnā iejaukšanās (*early intervention*), valsts atbalsta pasākumu pakāpeniska samazināšana u.c.), kā arī piesardzīgas uzraudzības un riska vadības instrumentu pilnveidošana. Lai nodrošinātu Latvijas viedokļa paušanu šajos forumos, Komisija ir veikusi aptuveni 100 nacionālo pozīciju un instrukciju izstrādi.

Aktuālākais jautājums 2009. gadā bija ES finanšu sektora uzraudzības reforma. Tā paredz līdz 2011. gada sākumam izveidot jaunu divu līmeņu uzraudzības sistēmu, kurā makro līmeņa uzraudzību nodrošinātu Eiropas Sistēmisko risku padome (*European Systemic Risk Board*), savukārt mikro līmenī – Eiropas Finanšu uzraudzības sistēma (*European System of Financial Supervision*). Jaunās uzraudzības iestādes aizstās šobrīd esošās *Lamfalussy* ietvara 3. līmeņa komitejas – Eiropas Banku uzraugu komiteju, Eiropas Vērtspapīru uzraugu komiteju, Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju uzraugu komiteju.

Komisijas darbinieki 2009. gadā piedalījās 54 Eiropas Savienības *Lamfalussy* ietvara komiteju un darba grupu darbā. Parāli notika darbs sektoros – banku sektorā (kapitāla prasību direktīvas grozījumi, *Pillar 2* normu ieviešana dalībvalstīs, procikliskuma jautājumi, uzraugu kolēģiju izveide u.c.), vērtspapīru sektorā (jaunā kreditreitingu aģentūru un pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumu regulējuma ieviešana, finanšu tirgus direktīvā noteikto informācijas atklāšanas principu pilnveidošana, klīrings un norēķini, korporatīvās pārvaldības principu ievērošana finanšu tirgū u.c.) un apdrošināšanas sektorā (priekšlikumu izstrāde *Solvency II* 2. līmeņa normatīvajiem aktiem, grupu uzraudzība esošā regulējuma ietvaros, patērētājiem sniedzamās informācijas par apdrošināšanas produktiem pilnveidošana u.c.).

Komisijas darbinieki piedalījās Eiropas Banku uzraugu komitejas veiktajā pētījumā par lielāko ES banku grupu informācijas atklāšanu, kā arī Eiropas Komisijas un Eiropas Banku uzraugu komitejas organizētajā pētījumā par papildu banku darbību regulējošo rādītāju, tādu kā pašu kapitāla daļa aktīvu finansējumā (*leverage ratio*) un stabilo pasīvu daļa aktīvu finansējumā (*core funding ratio*), ieviešanas iespējamo ietekmi uz kredīšanas apmēru un aktīvu pieaugumu, kā arī uz likviditātes nodrošinājumu, ja minēto rādītāju ievērošana tiktu pieprasīta agrāk. Pētījums parādīja, ka šie rādītāji, ja arī tiktu ieviesti agrāk, neierobežotu kredīšanu.

Komisijas pārstāvim piedaloties Eiropas Investīciju bankas Direktoru valdes sēdēs, tika vērtēta projekta atbilstība Eiropas Investīciju bankas prioritātēm. Kopumā atzinumi tika sniegti par 316 rakstveida projektiem un 153 Direktoru valdes sēdēs skatītiem projektiem.

Tāpat Komisijas darbinieki piedalījās Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju uzraugu komitejas organizētajā pašnovērtēšanā, apkopojot un sagatavojot informāciju par informācijas apmaiņas un sadarbības starp apdrošināšanas uzraudzības institūcijām atbilstību Vispārējā protokola (*General Protocol relating to the collaboration of the insurance supervisory authorities of the Member States of the European Union*) un Helsinku protokola (*Protocol relating to the collaboration of the supervisory authorities of the Member States of the European Union with regard to the application of Directive 98/78/EC on the supplementary supervision of insurance undertakings in an insurance group*) nosacījumiem un par dokumenta "10 Common Principles for Colleges of Supervisors" nosacījumu ievērošanu.

Sadarbība ar finanšu sektora uzraudzības iestādēm un starptautiskajām institūcijām

2009. gadā tika noslēgti seši jauni sadarbības un koordinēšanas līgumi par *SNORAS*, *Skandināviska Enskilda Banken (SEB)*, *Swedbank*, "Latvijas Biznesa bankas", *Danske Bank* un *UniCredit* banku grupu uzraudzību. 2009. gada nogalē tika pabeigtas sarunas par reģionālā Ziemeļu-Baltijas memoranda noslēgšanu starp reģiona banku uzraudzības institūcijām, centrālajām bankām un finanšu ministrijām krīzes vadības jautājumos, un 2010. gada pirmajā pusē ir paredzēta tā parakstīšana.

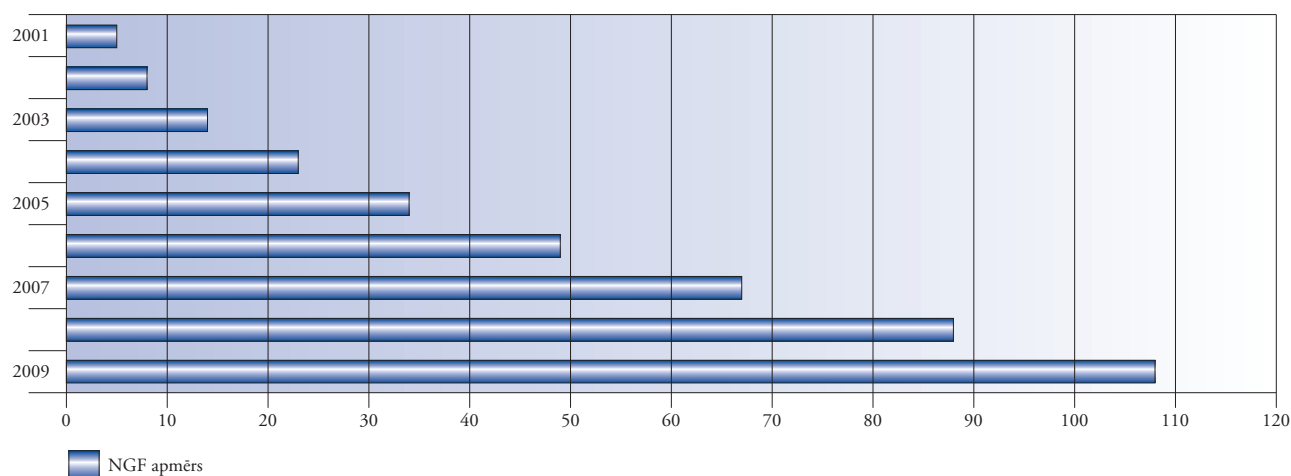
Garantiju fondu darbība

Noguldījumu garantiju fonds

Noguldījumu garantiju sistēmas un NGF darbību Latvijā regulē Noguldījumu garantiju likums, kurā 2009. gadā tika izdarīti grozījumi. Būtiskākie grozījumu aspekti skar garantētās atlīdzības izmaksas termiņu – ne vēlāk kā 20 darbdienu laikā no dienas, kad iestājusies noguldījumu nepieejamība, kā arī noguldījumu piesaistītāju iemaksu kārtību NGF, kura noteikta tā, lai maksājuma apmērs NGF tiktu balstīts uz konkrētiem noguldījumu piesaistītājam piemērojamiem riskiem. 2009. gadā Latvijā banku klientiem (gan fiziskām, gan juridiskām personām) garantētā atlīdzība bija 50 000 *euro* katrā bankā. Kopš NGF darbības sākuma tā līdzekļi nav izmantoti atlīdzību izmaksai, jo šajā periodā nav bijis noguldījumu nepieejamības gadījuma (skatīt 6. attēlu).

6. attēls

NGF apmēra pieauguma dinamika, 2001-2009 (gada beigās; milj. latu)

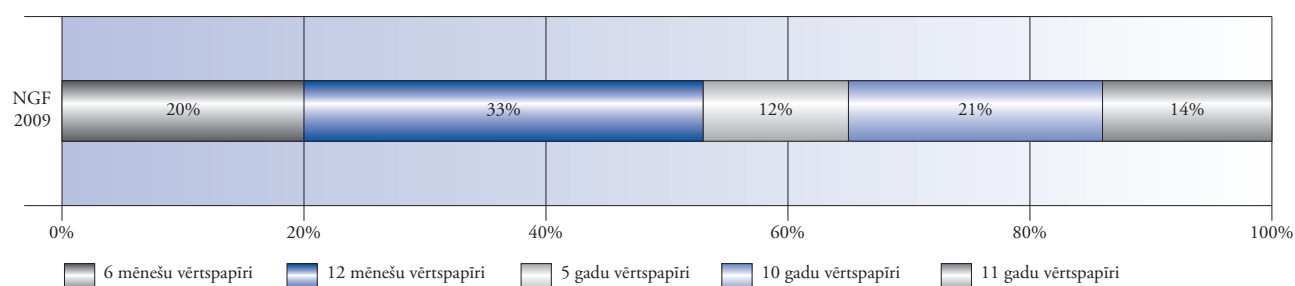
2009. gada beigās NGF garantēja noguldījumus šādos apmēros:

	Summa	Īpatsvars, %
Noguldītāju skaits kopā	2 372 012	100.0
t.sk. līdz garantētās atlīdzības apmēram	2 349 586	99.1
t.sk. virs garantētās atlīdzības apmēra	22 426	0.9
Vidējā noguldījumu atlikuma summa	7 030 387	100.0
t.sk. līdz garantētās atlīdzības apmēram	2 063 096	29.3
t.sk. virs garantētās atlīdzības apmēra	4 967 291	70.7
NGF garantētie noguldījumi	2 851 146	3.8

2009. gada beigās NGF bija uzkrāti 108.3 miljoni latu. Šajā gadā NGF apmērs **palielinājās par 20.7 milj. latu** – veicot noguldījumu piesaistītāju iemaksas, ieguldot NGF līdzekļus Latvijas valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīros (skatīt 7. attēlu) un saņemot procentu maksājumus par naudas līdzekļu atlikumu norēķinu kontā.

7. attēls

NGF ieguldījumu struktūra, 2009 (gada beigās; %)

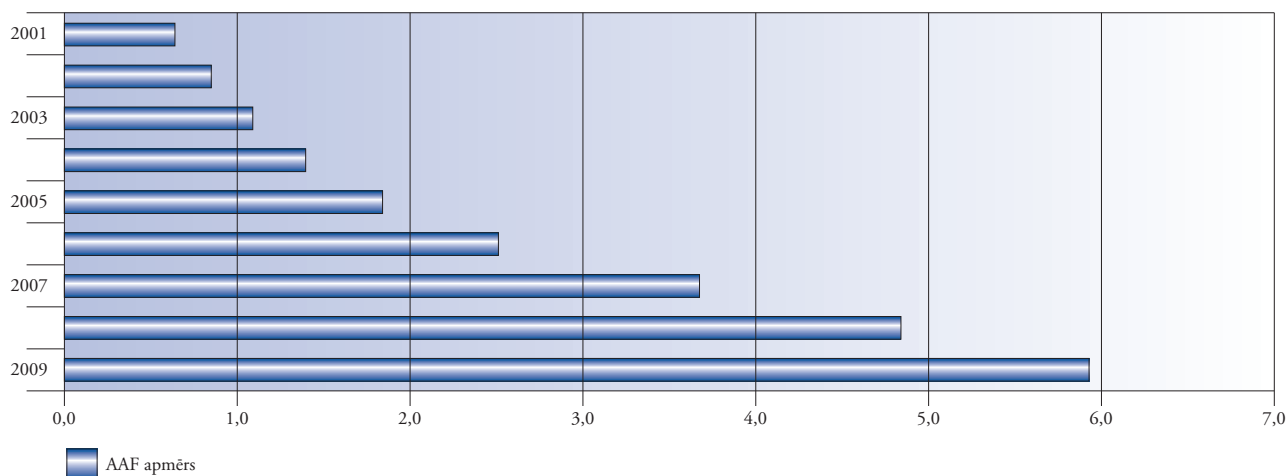

Apdrošināto aizsardzības fonds

AAF līdzekļus veido apdrošināšanas sabiedrību atskaitījumi 1% apmērā no to bruto apdrošināšanas prēmiju kopsummas, kuras saņemtas no fiziskajām personām par likumā norādītajiem apdrošināšanas veidiem. 2009. gada beigās AAF bija **uzkrāti 5.9 miljoni latu** (skatīt 8. attēlu).

8. attēls

AAF apmēra pieauguma dinamika, 2001-2009 (gada beigās; milj. latu)

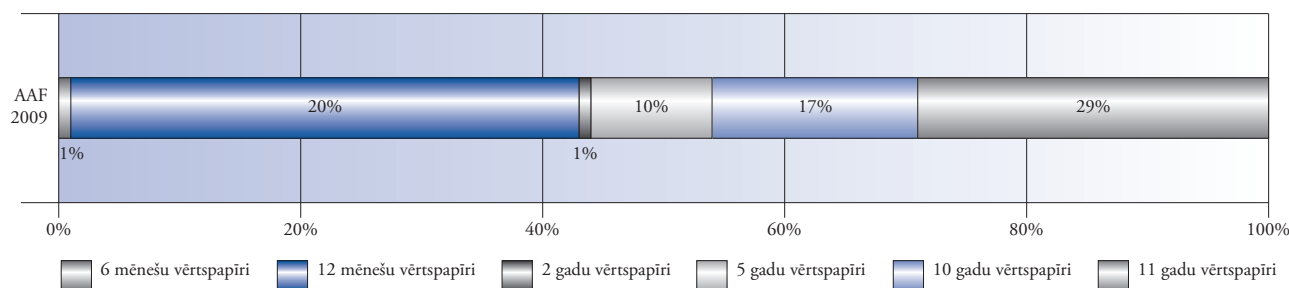
Kopš AAF darbības sākuma tā līdzekļi garantēto atlīdzību izmaksai ir izmantoti 8 671 lata apmērā. Atlīdzības izmaksu apdrošinātāja saistību nepildīšanas gadījumā var saņemt tikai apdrošinājuma ņēmējs fiziskā persona:

- 1) dzīvības apdrošināšanā – 100% apdrošināšanas atlīdzības apmērā, bet ne vairāk kā 2 000 latu vienam apdrošinājuma ņēmējam, izņemot apdrošināšanu saistībā ar tirgum piesaistīto dzīvības apdrošināšanas līgumu;
- 2) pārējos likumā minētajos apdrošināšanas veidos – 50% apdrošināšanas atlīdzības apmērā, bet ne vairāk kā 2 000 latu vienam apdrošinājuma ņēmējam.

2009. gadā AAF **apjoms palielinājās par 1.1 milj. latu** – fonda dalībniekiem veicot iemaksas, ieguldot AAF līdzekļus Latvijas valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīros (skatīt 9. attēlu) un saņemot procentu maksājumus par naudas līdzekļu atlikumu norēķinu kontā.

9. attēls

AAF ieguldījumu struktūra, 2009 (gada beigās; %)

Finanšu instrumentu tirgus klientu (ieguldītāju) aizsardzība

2009. gadā katram ieguldītājam tika garantēta atlīdzība 90% apmērā no neatgriezeniski pazudušo finanšu instrumentu vērtības vai zaudējumiem, ko radījis neizpildīts ieguldījumu pakalpojums, bet ne vairāk kā 20 000 *euro* (14 056 latu).

Atšķirībā no NGF un AAF ieguldītāju aizsardzībai radītais mehānisms paredz, ka kompensācijām domātie līdzekļi fondā netiek uzkrāti, taču gadījumos, kad ieguldījumu pakalpojumu sniedzējs nespēj pildīt savas saistības, Komisija, pamatojoties uz pārējo ieguldījumu pakalpojumu sniedzēju iesniegtajiem ceturkšņa pārskatiem, aprēķina katra tirgus dalībnieka maksājuma proporcionālo lielumu kompensāciju nodrošināšanai.

2009. gadā Komisija iesāka darbu pie **Fondu pārvaldīšanas komitejas** izveidošanas. Komiteja būs koleģiāla tieši Komisijas padomei pakļauta institūcija, kuras mērķis būs ar fondu pārvaldīšanu saistīto procesu koordinēšana, padarot tos efektīvākus iespējamajos noguldījumu nepieejamības, apdrošinātāju bankrota vai kompensāciju izmaksu gadījumos ieguldītājiem.

2010. gada svarīgākie uzdevumi

Turpinot 2009. gadā iesāktās reformas, kas saistītas ar globālās finanšu sistēmas regulējuma harmonizēšanu un jauna uzraudzības ietvara veidošanu, 2010. gadā tiks izstrādāti grozījumi Kredītiestāžu likumā, Finanšu instrumentu tirgus likumā un Krimināllikumā, Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likumā, Pārāpdrošināšanas likumā un likumā "Par apdrošināšanas līgumu". Grozījumi Kredītiestāžu likumā un Finanšu instrumentu tirgus likumā papildinās savstarpēji saistīto personu definīciju un noteiks ierobežojumus starpbanku darījumiem, kā arī reglamentēs pārrobežu grupu uzraudzībā iesaistīto uzraugu sadarbību parastā gaitā un ārkārtas situācijās.

Tāpat turpināsies izmaiņu veikšana Komisijas izstrādātajā normatīvajā bāzē, kas regulē Latvijas finanšu un kapitāla tirgu, grozot "Minimālo kapitāla prasību aprēķināšanas noteikumus", lai precizētu kapitāla prasību un pašu kapitāla aprēķinu, pilnveidojot "Banku risku novērtēšanas rokasgrāmatu" un riska novērtēšanas sistēmu un turpinot iesākto darbu apdrošināšanas sabiedrību pārbaūžu metodoloģijas un standartizētu darba dokumentu izstrādē, lai nodrošinātu efektīvu procesa kontroli.

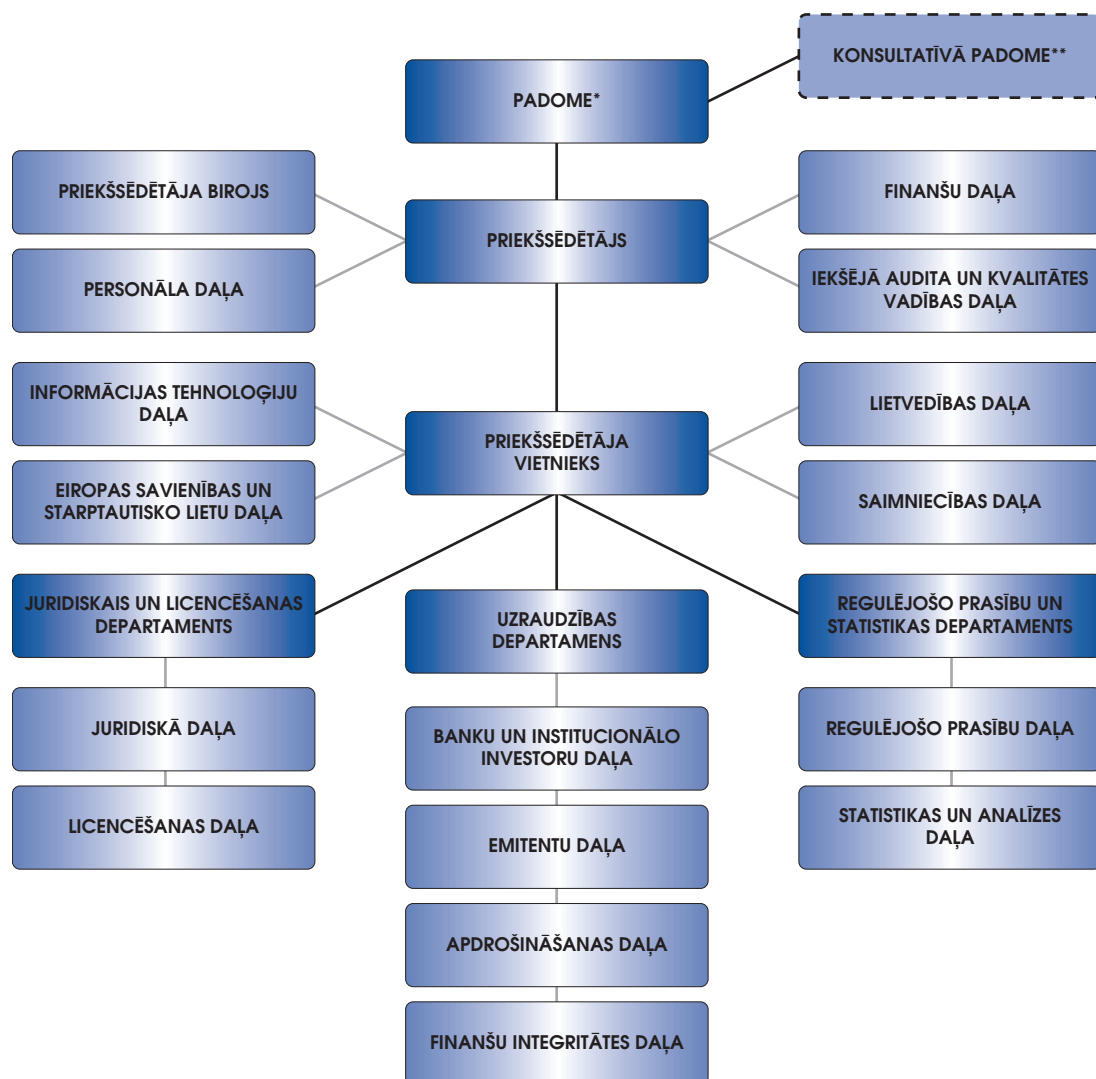
Komisija turpinās veikt uzdevumus, kas izriet no Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programmas ieviešanas rīcības plāna un dokumentiem, kas parakstīti ar Starptautisko Valūtas fondu un Eiropas Komisiju, t.sk. 2010. gadā Komisija pabeigs veidot Fondu pārvaldīšanas komiteju, kas koordinēs ar NGF, AAF un ieguldītāju aizsardzības sistēmas pārvaldīšanu saistītos procesus iespējamiem kompensāciju izmaksu gadījumiem. Tāpat tiks turpināts darbs pie NGF un AAF pārvaldīšanas stratēģijas pārskatīšanas un tiks pabeigta kredītiestāžu garantēto noguldījumu informācijas integritātes pārbaudes sistēmas izstrāde.

2010. gadā tiks ieviesti jauni Komisijas darbinieku atalgojuma principi un Komisijas darbības finansēšanas kārtība, izdarot grozījumus Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumā. Lai, nosakot atalgojumu, novērtētu darba izpildes rezultātus, tiks izstrādāta "Darbinieku darba izpildes novērtēšanas kārtība".

Atbilstoši Pasaules Bankas rekomendācijām par patērētāju tiesību pilnveidošanu sadarbībā ar Patērētāju tiesību aizsardzības centru tiks organizēts darbs saistībā ar tirgus dalībnieku klientu pretenzijām un to skaidrošanu, tāpat tiks veikti dažādi klientu izglītošanas pasākumi gan interneta vidē, gan sadarbībā ar Banku augstskolu un citām mācību iestādēm, nodrošinot vieslekcijas.

2010. gadā Komisija turpinās strādāt pie statistiskās informācijas apstrādes un analīzes sistēmas pilnveidošanas, uzlabojot sistēmas lietošanas ērtumu un samazinot datu apstrādes laiku.

Komisijas struktūra

*Komisijas padome nodrošina likumā noteikto Komisijas funkciju realizāciju, pieņemot lēmumus jautājumos, kas saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumu ietilpst Komisijas kompetencē. Padome sastāv no pieciem padomes locekļiem: Komisijas priekšsēdētāja, Komisijas priekšsēdētāja vietnieka un trim padomes locekļiem, kas vienlaicīgi ir Komisijas departamentu direktori.

**Konsultatīvā padome ir uz paritātes principa veidota koleģiāla padomdevēja institūcija, kurā piedalās Komisijas pārstāvji un finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku sabiedrisko organizāciju (profesionālo biedrību) vadītāji.